

Od hiše do hiše.

Povest iz našega kraja. — Spisal *Podgoričan*.

I.

V Dolgem selu je bilo „ukazano“. In tistega večera potem so vreli Seljani k vaškemu „možu“ v posvete. Takrat je bil vaški „mož“ Rohnè, ki je imel prostorno hišo sredi vasi. Shajali so se z obeh koncev vasi posamez, po dva ali več, možje in žene, tiste, ki so bile vdove, pa so imele domačije. V vaškem zboru ima že od nekdaj svojo besedo vsak gospodar, pa naj je možki ali ženska, fant ali dekle, samo da ima svojo hišno številko, od katere plačuje davek, odrajuje biro in prispeva za skupne vaške potrebe v denarju ali s tlako.

In kakor povsod in vselej so bile tudi nocoj ženske prve.

„Ali si že odpravljena?“ je vprašala Sivka sosedo Brenkljo na vežnem pragu in si je še opasovala pisan predpasnik.

„Majhno še počakaj, da si ruto premenim... Saje sem ometala, pa se človek ne more varovati... Saj se menda ne mudi tako?“ ...

„Le brž se daj, da ne bodeva stali! Človek se že podnevi dovolj nastoji.“

„To bo precej!“

In Sivka si je še sama malo ogledala predpasnik, zategnila vogale pri ruti in potegnila parkrat z roko po prsah, da so se poravnale gube, pa je prišla iz hiše Brenklja, zavezujoč si ruto.

„Lej, lej, pa kako si si lepo izbrala“ ...

„Saj tudi ti tistega predpasnika ne nosiš vsak dan.“

Nato sta krenili po vasi.

Kmalu prisopiha za njima Lovrečka in že od daleč vpije:

„Kaj pa bode zopet danes? Kakšnega treska bodo pa uganili?... Ali kaj vesta?“

„Jaz nič ne vem“, ji odgovori Sivka. „Kajžarico, ki je ukazovala, sem vprašala, kaj bo, pa ni nič vedela.“

„Si bodo dedci pa že kaj neumnega izmislili, kakor že večkrat!“ vpije Lovrečka. „Sedemkrat je bilo že ‚ukazano‘, kar nisem šla blizu, pa nikoli ni bilo prav; danes mi pa kar nekaj pravi, da moram iti zraven.“

„Saj bi bila neumna, ko bi bila doma! Saj imamo pravico!“ ji pritrdi Brenklja.

Šle so tako hitro, da so došle Mihlaža in Trznarja, ki sta se pogovarjala:

„Kaj neki bo?... Pota so vsa popravljena, ‚fronki‘ pobrani in pastirja smo že zadnjič ugenili.“

„Jaz nič ne vem, ker nisem utegnil podnevi stopiti k Rohnetu. Videl sem ga pa z njive, da je šel od fare še predpoldnem. Je bil pa že pri županu, pa sta kaj ugenila, da bodo zopet stroški!“ pripoveduje Trznar.

„Druzega itak ne vesta kakor: ‚Daj pa delaj!‘ — Jaz pravim, da smo neumni, ker ne premenimo“ ...

„Saj tudi jaz tako mislim, pa nečem povedati, da bi mi kdo ne očital, da se jaz štulim za ‚moža‘ ali celo za župana.“

„Vsak je lahko, ti ali jaz ali kdo drugi. Vsi imamo enake pravice. Zakaj bi še kdo drugi ne bil župan ali ‚mož‘? Mi smo neumni, ker vedno enako volimo.“

„I, kako pa volimo!... Vsak se boji zamere ali pa očitanja, pa pravi: ‚Ti naj bodo, ki so že —‘ pa je vse v kraju!“

„Tako je, tako!“

Od nasprotnega konca vasi, kjer so imeli kočarji svoje kočice in vrtičke, je pa Kepec peljal svoje sosede na vas. Pravic ti reveži itak niso imeli mnogo, kadar je pa bilo „ukazano“ in je Kepec razglasil med sosedi: „Drevi gremo“ —, tedaj se je vzdignil ves Kozji rep (tako se imenuje najskrajnejši del Dolgega sela) kot en mož, da porabi „pravico“.

„Bomo videli, če bo res tako!“ je vpil Kepec. „Pota popravljamo, vozimo pa ne, ker nimamo voz. ‚Fronke‘ dajemo, koz pa

ne smemo pasti. Pastirja bomo plačevali, čeprav ne pase našega blaga. Bomo videli, če bo res tako!“

„Bomo videli!“ se zagroze sosedje.

„Jaz ne vem, kaj si bodo še izmislili! Rohne pa Lazar pa Hren, pa še kdo drugi tam sredi vasi staknejo glave, pa se pogovoré, pa pravijo: ‚Tako bo!‘ — Pa mora tako biti. Pa bomo videli!“

„Bomo že videli!“

„Možje, jaz bom govoril!“ . . .

„I, kdo pak!“

„Take bom povedal Rohnetu in drugim bahačem, da jih bode kar privzdigovalo. Enkrat mora vendar biti konec! Danes moramo izvedeti, kje je naša pravica. Vse samo Rohnè pa Lazar pa Hren in taki-le — mi pa nič! . . . Ali je to pravica? No, bomo videli, če je to res pravica!“

„O, bomo že videli . . . Kepec, le prav besedo zastavi, mi ti bomo že pomagali“ . . .

„Nocoj, ali pa nikoli!“

Tako so se shajali tistega večera seljani. Vsak je imel kaj na srcu, kar ga je težilo, kar je moral odložiti, da bode imel mir.

Rohnè je sedel pri mizi na vogalu in sprejemal vaščane. Botre in prijatelje je spuščal za mizo, ženske so se gnetle okrog peči, Kepčeva tovarišija se je zbirala v kotu, kjer je bilo najbolj tema in kjer se je lahko kakšna spésnila, da Rohnè ni vedel, kdo jo je potočil in so se bolj brez skrbi na račun vaških mogočnejšev smejali. Nekateri pa, ki so bili v srcu na Kepčevi strani, pa so se bali zamere pri Rohnetu ali katerem drugem, ki je imel voli in je spomladi za „božji lon“ in dobro plačilo preoral njivico — so se ustavljali za vratmi, kjer se je lahko gredoč smuknilo v temno vežo, kadar so si segli kmetje in kočarji v lase . . .

Na ogromni peči je pa bila ob takih prilikah zložna galerija. Tudi nocoj se je stegoval po peči neki stari stric, Rohnetovi otroci so ležali na trebuih, si podpirali umazane glave in živo gledali po ljudeh. Stara Rohnečka, ki je imela roko zmerom z molkom ovito, se je tiščala v zapečku, v drugi zapeček se je bila obesila pa Lovrečka.

Mlada Rohnečka je pa hodila po hiši s podvitimi rokami, motrila situacijo in govorila z ženskami.

Možje so pokali tobak, da je bila v kratkem vsa hiša polna dima in se je komaj videla svetilnica, ki je brlela pod stropom, in so si ženske tiščale usta z robci, in je pokašljevala stara Rohnečka:

„Oh, Bog se me usmili!“

Nihče pa ni smel odpreti okna in vrat, da bi prepil odvajal dim in težki vzduh in bi ne bilo nevarnosti, zadušiti se.

„Sapa škodi materi!“ je zarohnel ob neki priliki Rohnè na Kepca, ki je hotel odpreti okno, da ne bi omedlel. — —

Kravajca dolgo ni bilo; naposled je vendar prištramal.

„Sedaj smo pa že vsi“, pravi precej Rohnečka in pogleda moža.

„Matci!“ jih pozdravi Kravajec, ki ga je imel nekoliko pod kapo, in se zateče v Kepčevo tovarišijo, ki ga pa ni bila vesela, ampak so ga kar odrivali.

„Vi ste matci!“ jim zabrusi Kravajec in se obrne k mizi, kjer se mu pa tudi ni nihče umeknil, in je zato zavpil: „Vsi ste matci!“

Zaletel se je k peči, kjer so mu pa ženske kmalu zamašile usta.

Rohnè se odhrka, pa začne:

„Hm, saj sem jaz vedel! . . . Saj so moj stari oče rekli, da bo tako. In vaš oče, boter, so tudi rekli tako.“

Boter Lazar pritrdi:

„Seveda so rekli.“

„Da iz tega Barbiča nikoli nič prida ne bo . . . Pa res nič ni bilo, sedaj ga imamo pa vsi na glavi . . . Ali je to treba? . . . Da vam povem, kako je bilo, kaj so rekli moj rajni oče, ki so že umrli, Bog jim daj dobro. Rajni stari oče so rekli: — fant, le zapomni si: Barbič ne bo imel na starost kaj jesti. — Pa res nima. Stari oče so rekli: — Človek, ki tako dela, kakor ta Barbič, ki ima vsako leto nov klobuk, ki ima čevlje na škrips, ki iz same baharije tobak v nos tlači, pa gre vsako nedeljo z drugo punco po vasi, ni nič prida, pa tudi nikdar ne bo in se mu bo še slabo godilo. In vidite možje, moj

stari oče so prav imeli, ker so bili moder mož. . . Sedaj imamo pa mi Barbiča na glavi. Kam so ga pripravili čevlji na 'škripi', pa te nesrečne punce! Berač je, pa še manj nego berač. Ali ni res tako?" ...

„Prav tako je!“

„Vidite, pa tega bi ne bilo nič treba, ko bi bil imel Barbič pamet in bi bil v mladih letih, kakor sem bil jaz in kakor ste bili vi, boter, in drugi pošteni možje!“

„I, kako pak!“

„Ta Barbič pa zmerom — udri za bab-nami! dokler so ga mogle noge nositi. Nikoli ni bil nič vreden, pa tudi sedaj ni!“

„Ali nam nimaš nič drugega povedati?“ ga ustavi Lovrečka. „Ali samo po revežih udrihaš?“

„Molči, baba! ... Saj mu nisi nič v rodu“, jo ustavi Lazar.

Selček pa sune Kepca in reče:

„Sedaj je ura! ... Sedaj povej, kar jim gre, onim le mogočnejem.“

Kepec osrčen odrine nekaj sosedov in stopi korak naprej.

„Ali smo zato sem prišli, da nas hodeš zasramoval? ... Čeprav smo reveži, pravico imamo pa le!“

„Pravica je naša!“ zagrmé Kozjerepci.

„Vi pa samo — udri po revežih! ako le skupaj pridemo“, togoti se dalje Kepec. „Kaj hočete Barbiču, vas jaz vprašam?“

„Kaj boš ti izpraševal, krota!“ se oglasi Rohnčka in stopi predenj.

„Molči ti, ki nič ne veš!“ ga ustavi Lazar.

„Jaz pravim, da naj bo mir, dokler jaz govorim!“ se raztogoti Rohnč in udari po mizi, da je luč pod stropom zatrepetala. „Ali smo prišli pomoževāt ali smo prišli posānjat, kakor misli ta Kepec?“

„Ti zgaga, ti! ... Ti seriga, ti serižna! ... Kar molči!“ vpijejo vsevprek botri.

„Matec, kaj pa govoriš, kadar te boter nič ne vprašajo?“ zapodi se vanj Krajevec in ga pahne nazaj v kot.

„To je pravica?“ sikne Kepec premagan. Rohnč pa nadaljuje:

„Tako-le je: Človek še ne sme povedati resnice. Komaj zinem, pa se zapodé vame,

kakor sršeni. Kadar pa nima kaj jesti, pa le moram skrbeti zanj, kakor sedaj za Barbiča.“

„Oh, bogvé, koliko si jih že napasel“, oglesi se neka zborovavka pri peči, kar pa ni motilo Rohneta, ki jo je samo ostro pogledal.

„S tem Barbičem je ravno tako ... Ko je bil mlad, mu ni smel nihče nobene reči, precej se je zapodil v človeka, sedaj naj ga pa redimo“ ...

„Nikoli! ... I — jov! ... I — kajpak! ... Še tega se manjka!“

„Čakajte no, da vam povem. . . Delati ne more več, in občina ga mora sedaj rediti.“

„Pa naj bi bil varčeval!“

„Župan me je povabil in mi naročil: Povej, povej ljudem, da pojde sedaj Barbič od hiše do hiše, pa naj mu dadó ljudje jesti. Kmetje naj ga imajo po tri dni, bajtarji pa po en dan. Zato je bilo nocoj 'ukazano', da sem vam to povedal. Ali ste zadovoljni?“

„Kaj? — Mi ga bomo sedaj pasli?“ se upró kmetje.

„Tako, to je pravica!“ se zažene zopet na sredo hiše Kepec. „Jaz ga bom redil en dan, Lazar, ki premore vsaj desetkrat toliko kakor jaz, in gotovo več kakor ves Kozji rep, ga bo redil pa tri dni? Ali je to pravica?“

„Bomo videli, če bo res taka pravica!“ mu pomagajo tovariši.

„Ravno taka!“ jih zavrne Rohnč.

Lazar pa vzame pipo iz ust in se oglasi:

„Iz tega, kar sta ugenila župan in pa vi, boter, ne bo enkrat nič. Pa prav nič, tako vam povem. Kajžarji naj svoje ljudi sami redé! Lepa je ta! Kmetje naj jih redimo pa jim dajemo s tem potuho, tem lenuhom, ki bodo potlej še rajši postavali kakor sedaj, ko bodo vedeli, da jih bomo na starost mi redili. Ali pride kdo delat, ko ga prosim?“

„Saj ni noben tako neumen, da bi hodil k tebi, ki ne daš delavcem drugega kakor prosenega močnika in krompirja v oblicah“, ga zavrne Kepec. „Mar grem rajši drugam delat, kjer dobim kaj napotvičenega pa še kaj drugega, pa mi nihče žlic ne šteje, kadar sedim pri skledi“ ...

„O, kako ti še pojde v viher krompir v oblicah in pa proseni močnik! Kar sapa se bo delala, snedež snedeni!“ mu vrne Lazar. — „Kmetje, jaz pravim, tri dni bo za nas preveč. Jaz pravim, ne podajmo se!... Ako se danes podamo, nam bodo drugič še več naložili“ ...

„Tako, to je pravica!“ vpije Kepec. „Jaz, ki imam eno samo kozo in pa ogrado, ki ima malo preko sedem komolcev v premeri, jaz naj živim berača en dan, kmet, ki ima vsega dovolj, pa tri dni... To je pravica!“

„Tako, to je pravica!“

„Vi nas boste učili, kaj je pravica, sirote kozjerepske!“ se zadere Hren. — „Bomo videli, kdo nam bode ukazoval... Mi naredimo, kakor mi hočemo, mi kmetje, ki kaj premoremo!...“

„Ali me nimamo nobene pravice?“ poskoči od peči Brenklja. „Kaj smo pa me?“

„Kdo pa tebe kaj vpraša?“

„Zato pa sama zinem... Bom videla, ako nas boste vprašali ali ne?“

„Poglej, poglej, kako so nocoj prešerni! Kadar je pa treba kaj skladati, takrat smo pa dobre!“ ji pomaga Lovrečka.

„Takrat smo pa take punce, da je kaj“, pritrđi Sivka. „Rohnè ne vé, kako bi bil prijazen, kako bi se smehljaj, kadar vsipljemo na mizo tiste groše za ‚fronke‘ ali kaj družega.“

„Kmetje vas imajo zmerom za norca, pa vendar ž njimi vlečete“, jim očita Kepec, na kar nastane vrišč.

„Tiho!“

„Mož“ udari po mizi in takrat ugasne tudi luč, kateri je bilo zmanjkalo zraka.

Ta hip so porabili nekateri nezadovoljneži in so smuknili v vežo.

„Jâzes!... Kako je bilo notri vroče!“ pravi Anžek tovarišu Mihcu. „Jaz nisem mogel več prebiti“ ...

„Jaz pa tudi ne... Mene precej ušesa bolé, kadar tako zavpijejo. Kako ti pa ta Kepec golči!“

„Ali ima prav!“

„Kaj pa pomaga ves krik, ko pa gruntarji naredé, kar hočejo. Kaj bi se človek

zamerjeval brez potrebe... Potlej je pa vselej jeza.“

„O, ko bi se ne bal, bi jaz tudi ne molčal — —“

Ko je nad glavami zborovavcev zopet zamigljala luč, so opazili Kozjerepci, da je njihova moč po številu oslABLJENA. To jih je prepričalo, da bodo slabo opravili s svojo pravico, zato nadaljuje Kepec:

„Vi možje! Vi gruntarji!... Še eno bodem povedal. Eno pošteno, ako si jo hočete vzeti k srcu. Jaz pravim, bodite pravični! Pravični kakor nova vaga. Jaz nič ne rečem in se ne branim dati Barbiču, kolikor morem in kar mu gre, in tudi moji sosedje enako pravijo; ampak rečem vam, možje, gruntarji, bodite tudi vi pravični in recite, kar je prav! Vsak gruntar bode živil Barbiča vsaj tri dni — nas eden pa po en dan, ako ga bode mogel. Če hočete biti pa prav pravični in če hočete Bogu dopasti, kar je za vsacega človeka dobro, pa recite: — Po premoženju ga bomo redili.“

„Po premoženju, po premoženju!... To bo prav!“ zatulijo Kozjerepci.

„Kakor sklenete“, pravi Rohnè.

„Po premoženju!“ zaregljajo ženske ob peči.

Takrat pa planejo pokoncu Lazar, Hren in še nekateri, in Lazar zavpije:

„Ti nam bodo merili pravico, ti nam bodo ugibali? Koliko pa jih je? Kaj?“ ...

„Samo toliko le!“ ga zavrne Kepec in stopi predenj. „Pa pravica se mora zgoditi! Po premoženju se bode Barbič redil, pa amen!“

„Mi se jim pa res ne damo, da bi nas taki-le strahovali, ki ne premorejo nič“, se razsrdi Mihlaž in se pomakne k Lazarju. „Sedaj pa nalašč ne!... Samo dva dni bo Barbič kmetov, en dan pa bajtarjev. Taka je pravica v Dolgem selu!... Kepec in njegovi nam je ne bodo merili.“

„To si pa možko povedal!... Ta je bila prava“, so mu pritrjevali kmetje.

„Vidite jih?“ se obrne Kepec k svojim.

„Še kri bi nam izpili, ako bi mogli, pa bi rekli: — To je pravica. To je vražja pravica, pravim jaz!“

„Vražja pravica!“ pritrldijo tovariši

„Ravno taka je, pa mir besedi! ... Dva dni mi, en dan pa vi!“ zavpije Lazar.

„Tako je, pa mir besedi!“ pritrldi „mož“ in loputne po mizi.

„Saj sem jaz vedela“, pravi Rohnečka in se obrne na peti k ženskam.

„Ti pa nimaš nič govoriti“, jo vseka Lovrečka.

„Več kot ti!“

Rohnečka pogleda moža.

„Alo ... Hahaha! ... Ženska nam gospodari!“ zavpijejo Kozjerepci ...

„Še-le sedaj veste, da nosi ona hlače“, se posmehujejo ženske ob peči. „Me smo pa to že davno vedele. Zato je tako!“

„Kaj pa ni prav?“ se zatogoti Rohnečka, in kri ji udari v glavo.

„Ali jo vidite? ... Ali sedaj veste? ... Ta gospodari kmetom“, se zakrohota jo Kozjerepci.

Na te besede je vse vstalo in se vpijoč gnetlo na sredo hiše ... Morda bi se bili udarili. — Takrat pa stara Rohnečka smukne iz zapečka na klop in se zravna pa zavpije:

„Tone! ... Ugasni luč, dovolj dolgo je zastonj gorela ... Tak vrišč je, da še zbrano moliti ne morem ... Kar domov pojdite!“

Sin se stegne in ugasne luč, kar je zamašilo vsem usta, da so se gnetli k vratom, kjer so se pomešali kočarji in gruntarji in šli složno iz hiše.

Kepec je pravil svoji četi: „Ali jim nisem povedal? ... To smo jih! ... Pravica je pa le naša.“

„To so jih slišali!“

Gruntarji so se pa pogovarjali: „To smo jih dali! ... Ti nam ne bodo gospodarili! Nobeden ne premore družega, kakor dolg jezik, pa se le košatijo“ ...

„O, to jih še bomo, da bodo videli, kaj je pravica!“

II.

„Od hiše do hiše, praviš?“ ... povzame Barbič, ko mu Rohnè naznani, kaj so ukrenili možje. „Pa prositi ponižno in pomivati sklede? To se pravi: Berači, ako hočeš živeti!“

„I, kajpak, ako nočeš delati.“

„Nočem? ... Mar po pravici reci — ne morem, ker sem opešal.“

„Pa bi bil takrat, ko si bil mlad in krepak! In varčeval bi bil!“

„Ali nisem delal? ... Kdo vas ima dve vojni svetinji, kakor jaz?“

„Kaj ti pa koristijo? ... Glej jih, pa boš videl, če jih boš sit!“

„Ali se nisem boril za domovino in za papeža?“

„E, veš kaj? ... Tako bi bili tudi brez tebe opravili. Laško smo itak izgubili, in papež tudi nima več Rima. . Tiste svetinje so tako, tako! ... Menda jih niso imeli dati drugam, so jih pa tebi dali ...“

„Tako misliš ti, Rohnè, da jaz nisem nič storil?“ ga zavrne Barbič užaljen, in solze mu zalijo oči.

Stari invalid je bil kakor strt, ko je slišal tak očiten dvom o svoji vojni časti, ko je začutil žgoči zasmeh tistim svetinjam, ki so bile vse njegovo premoženje, ves njegov ponos.

„Tiste svetinje so tako, tako“ ... Te besede so mu zvenele po ušesih in ga rezale v srce in pekle v duši. Srce mu je hotelo razkleniti prsi. Ko je prenašal trpljenje, ko ga je trla beda, so bile njegove oči suhe, a sedaj ... Otiral si jih je, da bi ne pokazal solz, da bi se Rohnè ne veselil njegove bolečine. Naredi se trdnega in reče: „Ti, moje svetinje pusti v miru!“

„Kaj meni mari tvoje svetinje! ... Kakor sem rekel: sklenjeno je, da greš od hiše do hiše. Gruntar te ima dva dni, bajtar en dan“ ...

„Ako pa ne grem?“ ...

„Kakor hočeš! ... Ako se ti bolje zdi, se pa kar stegni!“ ...

Po teh ne baš prijaznih besedah odide Rohnè, in Barbič je bil sam s svojimi tožnimi mislimi. Žalost in togota sta mu napolnjevala dušo, in ko bi bil mogel, ko bi bil še tako krepak kakor je bil nekdaj, strl bi bil njega, ki se je rogal njegovemu vojaškemu ponosu, napovedal bi bil vojsko vsem tistim, ki dvomijo o njegovi vojni časti. In kako je bil žalosten! ... Tista kroglja, ki

ga je bila podrla na Laškem, ga ni tako pekla, ga ni tako bolela, kakor zasmehljive besede Rohnetove... Takrat si ni želel smrti, ker se je bal tuje zemlje, ker je hrepenel po domovini; a sedaj, ko bi tisti hip stopila predenj božja dekla, ne bi se več pomišljal, ampak rad bi šel ž njo.

Z rokami si je tiščal prsi, da je krotil razburjeno srce.

„Boril sem se za domovino... Najboljše moči mi je vzelo vojaško življenje... Moja kri je pojila sovražno zemljo... In za vse to samo zasmehovanje! Kaj morem jaz zato, če smo izgubili laško zemljo? Ali nismo zmagali? Zmagali smo tako, da smo dobili cesarsko pohvalo... Oj, to zasmehovanje! To boli! Ah, da ga nisem počil po čeljustih!“...

In stari invalid se je zagnal proti vratom in je hotel planiti za njim, da bi si ohladil jezo, a opotekel se je in moral se je nasloniti k zidu, da ni pal...

Zamahnil je onemogel s pestmi:

„Ha!... Kaj si pa ti storil, in vi drugi v vasi?... Ko sem jaz stradal v taboru, ste vi sedeli pri polnih skledah; ko smo mi stražili v temnih nočeh in nismo smeli zatisniti trudnih oči, ste vi spali brez skrbi; ko sem bil jaz sredi dežja težkih svinčenih krogelj in me je peklo vroče laško solnce in me je podrla sovražnikova kroglja, ste vi sedeli v senci in se kratkočasili... In sedaj se rogaš mojim svetinjam!“...

Zgrudil se je in težko sopesel. A ko se je nekoliko oddehnil, je zopet nadaljeval sam pri sebi:

„In potem, ko so mi dali pri vojakihi slovo, nisem šel domov, na vas, kjer bi bil lahko s prekrižanimi rokami posedal, kadil tobak in mislil na fantovske norčije — ; šel sem med papeževe vojake... Za papeža sem se jaz bojeval, takrat, ko ste vi mirno gledali drug drugega in kresali kosmate, da je bilo dovolj smeha in nič dolgega časa... In vse moje delo ni vredno nič?... Ljudje se posmehujejo s krvjo zaslužnim vojnim svetinjam, vojna čast jim je neumna beseda in toliko, kakor zadnjemu beraču, bodo dajali meni in žlice mi bodo šteli“...

In vse tiste solze, ki so se mu nabrale v teku let, so privrele sedaj na dan in močile lica starega, onemoglega vojaka, ki ni imel več toliko moči, da bi si služil kruh, in katerega pošilja sedaj občina od hiše do hiše...

„O, ko bi ne bilo po smrti nič, ko bi se stopilo v večnost, kakor se stopi v temno klet, kamor ne sine najmanjši žarek luči... ko bi bilo s tem korakom vsega konec, kako lahko bi se prestopilo! A tako?... Človek mora vztrajati in prenašati, kar mu je odkazala Previdnost. Vztrajati do konca... Ko me je zadela smrtonosna kroglja, je bilo moje življenje na niti, a ni bila božja volja, da bi umrl... Njegova volja je torej, da prenašam sedaj zasmehovanje, ponižanje. O, Bog že ve, da sem bil mlad, da sem bil neumen, nor, grešnik“...

In stari invalid si je osušil mokra lica, zmencal oči, in vračala se je mirnost, hladnokrvnost kakor bi šel nasproti novim, neizogibnim bojem, katerim je vedel, da se ne more izogniti, v katerih ga čakajo zmage ali pa porazi... Zbudila se je kljubovalnost.

„Nalašč jih bodem nosil, — svoje vojne svetinje!... O saj vem!... Zavist vam narekuje zasramovalne besede in pači obraz v zasmeh... A jaz, sam jaz sem tak v vasi, da sta me odlikovala cesar in papež... Samo jaz sem tak, Anton Barbič!“...

In stari invalid je bil zopet stari Barbič, ki se ni bal nikogar, ki se ni hotel poniževati pred nikomer, Barbič — sam svoj gospod!

Ta zavest ga je okrepila. Izpod postelje je privlekel zaboječek in vzel zavitek, iz katerega je vsul poleg nekaterih spominskih tujih novcev in svetinjic tudi dve vojni svetinji... Že dolgo ni imel pripetih na junaških prsih, teh vojnih svetinj, ker se mu je zdelo, da bi jih onečaščal, ako bi jih nosil prepogostokrat. Nosil jih je le o slovesnih prilikah: kadar je bil v kraju vojaški nabor in so prišli častniki, kadar so imeli vojaki vaje... Takrat se je pokazal Barbič s svetinjami in po žilah se mu je pretakala kri burneje, saj se mu je zdelo, da ima vse vojaštvo uprte oči na njegove prsi, in da vsi

hrepené doseči toliko odlikovanje, kot krasi njega.

A sedaj sta že dolgo ležali v zabojčku njegovi svetinji in počivali. Zato se mu je zdelo, da je zatemnel njiju lesk, da so trakovi izgubili svežo barvo...

A on je bil vojak in je znal zlikati gumbe, da se je lahko ogledal v njih službujoči častnik, a solnčni žarki so kar odskakovali na gladko zlikani sabljici. Nikdar ni bil kaznovan zaradi zanemarjene puške, zanikarjenih črevljev ali gumbov. O, vojak Barbič se je znal postaviti, on se je znal ubrisati, da ga ni bilo pred nikomer sram!...

Zato so se morale svetiti tudi te svetinje, na katerih se je lesketala čast in junaštvo njegovo... O, le naj jih bodejo v oči te njegove rojake!... S tem se bode najhujše maščeval za zlobno posmehovanje in zaničevanje...

Sedel je, poiskal suknjeno zaplato in mehkega pepela in jih začel drgniti. In kolikor bolj so se svetile svetinje, tem zadovoljnejši in veselejši je postajal njegov obraz. Zdelo se mu je, da se vrača mladost, in njegov duh se je vzdignil iz tesnega prostora in je zrl v preteklost. Zibal se je nekaj časa ob najprijetnejših trenutkih vojaškega življenja, ob slovesnih hipih pred začeto bitko, ob hrupnem veselju po dobljeni zmagi, dasi je imel kroglo v rami, in ob tisti slovesni priliki, ko je bila zmagoviti armadi prebrana cesarska zahvala. In kakor je takrat vsakemu vojaku, tako je tudi sedaj zakopitljalo srce staremu invalidu ob spominu na cesarjeve besede: „Moji sinovi!“... s katerimi se je začejalo pismo...

Čutil je zopet vse, kakor tedaj... Solze veselja so mu priigrale v oči, in ponos ga je prevzel in povzdignil nad druge vaščane, kateri še nikdar niso bili deležni cesarskih besedi: „Moji sinovi!“

In čimbolj so se svetile svetinje, tembolj je ginevala žalost in togota, ki je razjedala njegovo srce vsled zapuščenosti, ponižanja in zasmehovanja... Odpustil je Rohnetu in vsem, saj je bil vzvišen nad njimi. Kaj vedó ti ljudje, kaj je vojaška čast!... Zlikane

svetinje si je položil na prsi, pobesil glavo, da jih je mogel videti, in se zadovoljno nasmešnil... Odbežal je zadnji sled srda.

Potem si je pa osnažil trakove z mehko ščetjo, in zdelo se mu je, da postajajo barve bolj žive, tako kakor bi bile ravnokar sveže.

„Torej od hiše do hiše!... Tako so ukrenili naši modri možje. To je modrost!... Po tej poti jih hodi že toliko, in tudi jaz bi bil lahko našel to pot brez njih... Pa ali je treba biti ljudem v nadlego?... O, saj sem se lahko preživil sam. Za vasjo sem tolkel kamenje, klepal dan na dan, in pod menoj je rastel kup razdrobljenega kamena, da je bilo veselje. Jeseni je pa prišel cestar, pozabavljal, da je kameneni drobiž predebel, in je kupil ves kup, in potlej so merili in merili, a jaz sem hodil štet napeljane kupe ob cesti in se smejal, ker je bilo več metrov, kakor sem mislil. In potlej sem bil denarja vselej vesel in sem se preživel ž njim pošteno... A ti ljudje so mi zavidali denar, privoščili mi niso nekdaj požirka pijače in naposled mi niso privoščili niti kamenja, iz katerega sem tolkel denar in pijačo. Začeli so mi zavidati, godrnjali so, da kamen ni moj, in naposled zagnali hrup, da mi je moral župan prepovedati lomiti kamenje in ga tolči. „Kaj bodem pa jedel?“ sem ga vprašal. A modri oče mi je odgovoril: — Kar se ti ljubi!... Saj menda ni kamen najboljši... Ali mu nisem takrat povedal, da drugače živeti ne morem?... Vse sem mu razložil, a on je samo zmajeval z ramami in godrnjal: — Kaj meni mar!... In ko je bilo tudi meni dovolj in ga nisem mogel prepričati, da je najbolje tako, ako jaz tolčem kamenje, sem si mislil: meni tudi nič mar; me boste že živili, saj poznam postavo... Sedaj pa imajo tisto kamenje in — mene... Bodo že videli... Ah, kako sem bil usopil tega župana, ki mi je hotel očitati norosti... Kaj komu mar moje preteklo življenje?... Še celo moj general mi ni ničesar očital, pa mi bo tak kaj oponašal, kakor je naš župan!“...

Ko si je stari vojak pripravil svetinje, si je osnažil obleko, se umil in si navihal še brke, da so mu stale pod nosom kakor dva

rožička. V tem se mu je začel oglašati želodec. O, ko bi bilo treba ukrotiti nadležnega spremljevalca, stisnil bi bil pas čvrsteje, pa bi bilo dobro — kolikokrat je tako naredil v vojski, ko ni bilo časa kuhati menaže in so vozovi ostali zadaj — a sedaj ni bilo treba, saj ga je moral živiti kmet dva dni in kočar en dan.

„Pa naj me imajo, ker me hočejo!“

Pripne si svetinje, odpre okno in se ogleda v slabem zrcalu, ki ga je delalo steklo na zamazani steni. Pogladi si še enkrat skrbno brke in popravi klobuk na plešasti glavi, potem pa hajd! s palico na vas... Toda tu se je spomnil, da je bil pozabil vprašati „moža“, pri kom naj začne svoje obiskovanje. A on je bil vaju na red. Zato je mahnil po vasi do „moža“, da dobi povelje.

Solnce mu je sijalo na prsi in se igralo na svetlih svetinjah, ko je šel po vasi, pokonci seveda, kolikor so mu dopuščala leta in mu je pomagala palica.

In njegove oči so plavale na desno in levo, da bi videl, kak vtisk so napravljale njegove svetinje. In ko so tako z njegovih svetlih svetinj odskakovali zajčki v hiše, ozirali so se ljudje za njim, a se potem čudili: „O-ho!... Kaj pa je to? ... Lejte ga, lejte, kako se še postavi!“

In Barbiču so bile povšeči take besede, da se je čutil srečnega in lahkega.

Tudi otroci na vasi so strmeli. Hej, kdo se je sicer bal starega Barbiča? Valjali so se pred njim, zaletavali pod kolena, hodili pred njim po rokah, kozolčkali se, da se je moral vedno boriti z njimi z jezikom in s palico... A danes? ... Hehej!... Otroci so strmeli in se umikali spoštljivo, gledajoč v tista zlata koleščka na njegovih prsih.

„Striček! Kaj pa imate? ... Jej, pokažite vendar, striček!“

A striček se je smehljaj otrokom, ki so se pehali ob straneh.

„Vidite, kogar ima rad cesar ali papež, pa dobi tako svetinjo!“

„Ali ima vas rad cesar?“

„O, pa še kako! ... Bolj kakor vse vas!“

In otroci so še bolj spoštljivo zrli starega invalida, katerega ima sam cesar rad.

Nasproti mu pride Kovačeva Liza. Ko ga uzre, osupne in obstane, upre roke v bok in gleda pazljivo Barbiča. In videla je svetle svetinje in trde rožičke pod nosom. In to je dražilo njen smeh. Ko pa pride Barbič vstric nje in jo pogleda po vojaško, češ, kje je še tak pod solncem, prasne preširno deklet v zaničljiv smeh in ploskne z rokami:

„He-he-he!... Glejte ga, starega, kako se postavlja!“ ...

Dekle se reži za njim, a ko vidi prihajati Barbiču nasproti svojo znanko, ji zavpije: „Marta, ogni se! Varuj se, da ti vol oči ne iztakne!“ — A invalid si pogladi rožičke in gre svojo pot, kakor zmagojoč vojak.

Rohnè je klepal koso v jablanovi senci, ko prikoraka Barbič v paradi. In kakor nekdanj v službi pred poveljujočim častnikom, tako se je postavil po vojaško pred „moža“ in ga vprašal: „Kje naj začnem?“

Rohnè ga pogleda, in smeh mu šine preko obraza, ko se mu zasvetijo vojne svetinje.

„Kam pa, stari, tako ubrisan?“

„Od hiše do hiše... kakor si mi ukazal“ ...

„Tako? Tako? ... Pa s temi svetinjami? ... Hahaha!“ ...

„Tako! ... Povej mi, kje naj začnem!“

„Kjer hočeš. Najbolje je pač po vrsti“ ...

„Kakor ukažeš.“

„Začni pri Lazarju! Ta ima prvo številko.“

„Dobro!“

In stari invalid se zasučè in gre. Rohnè pa zre za njim, in neko sočutje se mu zbudi, da si misli: Malo prida je sicer bil, pa je vendar nekaj vreden. Ko bi bil le še malo pameti imel, pa bi imel še kaj družega poleg svetinj!“

„Pa bi ga bil pri nas ustavil!“ se oglasi ona na pragu.

„Da bi ga ti gledala?“

„Malo že. Vsak nima takih svetinj kakor Barbič. In danes je tako snažen.“

„Le počakaj, še sita ga boš!“

In klepec je zopet zapel tisto dolgočasno pesem, ki pa vendar tako prijetno zveni po vasi.

(Dalje.)

Od hiše do hiše.

Povest iz našega kraja. — Spisal *Podgoričan*.

(Dalje.)

III.

„Tako, danes bodem pri vas!“

S temi besedami se oglasi Barbič nekako o polpoldne Lazarici, ki se je nosila z velikimi, črnimi lonci pred pečjo.

In Barbič je pozneje pripovedoval:

— Pogledala me je, in ko me je videla v paradi, je potegnila s predpasnikom po prizastem obrazu in si popravila ruto, da se ji niso usipali lasje po čelu... Zasmejala se mi je — ej veste, nekdanj, ko je bila še mlada in ni imela tega Lazarja, je imela zame eno oko in pol — kakor staremu znancu. „Prav, prav, mi boš kaj povedal“, je rekla in mi primeknila stol. Jaz sem kmalu spoznal, da žena ne vé, po kaj sem prišel... Povedal sem ji, da bom njen gost dva dni... Prestrašila se je tega in mi očitala, zakaj nisem prej prišel in se jezila na moža, da ji kaj tacega ni povedal... Potolažil sem jo, da sem z vsem zadovoljen. Ej, kako je bila vesela zaradi tega in se radovedno ozirala na moje prsi, kjer sta tako lepo blesteli moji svetinji... In zmenila sva se to in ono. Rekel sem ji potem, da je srečna, ker ima Lazarja. Nasmehnila se je nekako tako, da se mi je vsiljevalo mnenje, da pa morda le ni srečna... Nekako žal mi je bilo zánjo...

Opoldne je prišel domov Lazar. Na rami je prinesel motiko, pod pazduho mlade koruze. Bil je bos, srajco na prsah je imel odpeto, rokave zavihane in po rjavi koži mu je lil pot, da se je svetil, kakor star baker. Širok slamnik mu je senčil itak resni in temni obraz.

Motiko je postavil v kot, svežo koruzo je razgrnil v senci. Nato je pogledal v hlev. Otroci, ki so prišli ž njim, so se brž lotili dela. Poznalo se jim je, da so vajeni delati, da imajo ostrega očeta. In potem je prišel Lazar v vežo. Že pred hišo se je odkril in

si brisal potno glavo. Ko me je ugledal, je osupnil in videlo se mu je, da bi me rad vprašal, česa iščem — a spomnil se je morda, po kaj sem prišel in je molčal. Obraz pa mu je postal še bolj teman.

Sedel je na tnal, na katerem se je sekala zelenjava, in hladil se je pihljajoč si s slamnikom sapo.

„Zakaj mi nisi povedal, koga dobimo danes k mizi?“ mu spočitne ona. „Skuhala sem kakor po navadi.“

On se je pa zasmejal porogljivo in me zaničljivo pogledal.

„Mar sem vedel, da bode zadela našo hišo taka čast, da bode Barbič najprvo stopil pod našo streho?“ ...

„Zakaj pa imaš prvo številko?... Sem mar jaz kriv?“ ga zavrnem jaz.

On se je pa ugriznil v ustnice in nekaj zamomljal. Zdelo se mi je, da je malo zaklel.

Jaz se nisem zmenil zato, ampak mislil sem si: Možje ste, mora biti že prav tako, kakor ste ugenili — pa sem gledal njegovo hčer, ki se je bila precej pripravila pomagati materi. Bila je hči taka, kakor mati nekdanj, dokler je ni preobrazilo trpljenje. Vse mi je bilo všeč na nji: zagorela lica, ponosni nosok, temni lasje, ki so se svetili kakor svila, polni život, ki je pa bil vendar vitek in gibčen. Tudi ona je gledala moje svetinje, na katere sem pa v tistem trenutku jaz skoraj pozabil. Gledala je moje ponosno navihane brke, in meni se je zdelo, da ji ugajam, zakaj oči so se ji zadovoljno smejale in vedno zopet uhajale proti meni.

Ta ga bode lahko dobila, sem si mislil, in dejal Lazarju: „Dekle je pa kakor zarja.“

Zadel sem bil pravo struno, ki je prijetno zvenela in božala očetov ponos. Gube na njegovem obrazu so se pogladile in turboni mrak je zbežal z njegovega obraza.

Spoznal sem takoj, da sem dobil prave vojke v roke in sklenil sem, da jih ne izpustim iz rok, dokler bom živel vsled županove modrosti ob Lazarjevi milosti.

„Punca ni nič boljša, kakor druge“, je odvrnil oče navidez malomarno.

„Ej, je pa gorša!... Jaz to vem, ki sem videl že dosti sveta in dosti deklet.“

„Si bil cvet!“ me je zavrnil on. Dekle me je pa tako hvaležno pogledalo, da bi se bil skoraj zjokal od veselja. Vsa zardela je pograbila skledo na ognjišču in jo nesla na mizo pod zeleno jablano.

„Pa kar tako očito se deklina ne hvajlivo“, se oglasi ona. A tudi njen veseli glas je pričal, da ji je bila hvala všeč... .

Potem smo šli za njo, za skledo pod jablano. Ko smo pomolili in je bilo treba zajeti, je meni manjkalo žlice. Zato sem obse del in gledal v skledo.

„Viš ga, kako se drži!... Ali ni zate?“ zareži Lazar. Tudi ona me sili: „Zajmi vendar!“

„Ko bi imel žlico“, sem opomnil skromno.

„Kaj, še žlico!...“ zagrmil Lazar. „Tako ni uganjeno. Dva dni te moram prehraniti, a o žlici ni bilo nobenega pomenka.“

„Brez žlice vendar ne bodem jedel.“

„Kaj meni mar! Bi jo bil pa s seboj prinesel.“

Tako brž ga je bila premagala umazanost in sirovost. A ona je tarnala: „Jeh! . . Jeh!... Tone, kaj si boš mislil“... In je pogledala hčer, ki je napravljala na mizo in pozabila, da bodem tudi jaz sedel k mizi. Zardela je do las, položila žlico in zdirjala v kuhinjo. Lazar je pa še vedno godrnjal, da ga je morala ona krotiti, češ: „Nikar ne golči, ne, kaj si bode kdo mislil.“

„Naj misli, kar hoče... Jestu mu moram dati, žlice pa ne. Nihče me ne more prisiliti“... .

Meni je bilo seveda težko, da bi bil najrajši izginil. Mislil sem si: — Oh, če bode zmeraj tako! — Ko si nisem vedel drugače pomagati, sem mu pa zagrozil: „Oh, ko bi to-le vedel moj general!“

„No, kaj bi bilo potlej?“ me zavrne prezirljivo in oblastno...

„Kaj? Bi že videli, kaj! Preteknil bi te!“ sem mu dejal resno in ga srdit pogledal.

On je pa kar poskočil in vpil:

„Kaj? Mene preteknil, mene, tvoj general? Koliko ga pa je, koliko?“... .

Kar pihal je váme, ki si nisem znal pomagati.

„Ni ga dosti več — je že umrl“, sem mu dejal, in takrat je prinesla hčerka žlico

„Nisem mogla najti druge nego leseno.“

A predno jo je položila predme, se je premislila, obrisala svojo in jo dala meni, sama je pa zajela z leseno.

Ta ljubeznjivost me je kar očarala, da sem vzkliknil:

„Oh, ko bi vedel za to punco moj general!“

„I, kaj neki bi bilo?“ poizveduje Lazar radoveden, jaz se pa odrežem: „Kar snubil bi jo!... Gotovo bi jo snubil moj general.“

„Če bi mu jo hotel dati“, se ponese Lazar... „Saj to pa še rečem: Toliko bode že moral biti tisti, ki jo bode hotel imeti, kot je kakšen general.“

Udaril sem se na prsi in pogledal kvišku, občudujoč velikansko misel Lazarjevo in sem rekel:

„O, saj v Dolgem selu je dosti generalov.“

Lazarica je menda čutila, da sem njega malo potegnil, pa se ji je zasmilil in je hotela govorico zasukati: „Ali se nimata o čem drugem razgovarjati?“

Toda on se ni dal ustaviti in je pripovedoval, kakšen bode moral biti tisti, ki bode dobil njegovo hčer. Jaz sem mu kimal, a v resnici sem se mu smejal. Hči se mi je pa smilila. Vsa rdeča je bila, in solze so ji igrale v očeh. Zdelo se mi je, da jo je sram in da je name jezna, ker kimam njenemu očetu. Zato sem molčal in še hitreje zajemal, da nadomestim zamujeno... .

Ko smo se nosili z drugo jedjo — Lazar je še vedno govoril, kakšen bo njegov zet — pride mimo po stezi tropa koscev. Zadnji — Gornikov — se ustavi in pozdravi: „Bog blagoslovi!“

Pogledal sem ga in videl, da ga prav nič ne skrbi, kaj imamo v skledi, pač pa

da bi fant rad videl Ančkine oči, katere je pa ona sramežljivo povešala . . . Samo enkrat ga je pogledala, pa tako iskreno, da je bilo meni takoj jasno, kaj je med njima . . .

„Danes je pa vroče“, je izpregovoril potem Gornikov, samo zato, da je mogel še nekaj hipov gledati Ančko.

„To ste pa iskali sence!“ je odvrnil Lazar.

„Kaj? . . . Kadar smo na dnini, se sami ženemo, da nas ni treba priganjati“, pravi fant ponosno.

„Hahaha . . . Saj se poznamo! . . . Kar vas je v Kozjem repu, ste pridni samo pri skledi . . .“

„Kaj?“ . . . je vzkipeł fant in hotel zavrniti zasmeh, a videč proseče Ančkine oči, se je premislil in šel. Ko se je oddaljil nekaj korakov, je pa zaukal, da se je razlegalo po vasi. V ta krepki glas je vlil ves srd, ki ga je povzročilo kmetovo zasmehovanje, pa tudi vse veselje, da je videl Ančko. Kadar je človek vesel in srečen, mu hoče raznesti prsi in dati mora duška svojim čutilom . . .

Lazar se je pa pobahal:

„Ali ste videli, kako je molčal, ko sem mu očital lenobo . . . O, ti Kozjerepci! Kadar je treba govoriti ali zajemati iz sklede, jih ne užene nihče v kozji rog, pri delu niso pa nikdar prvi.“

Jaz sem mu ugovarjal in zagovarjal Kozjerepce, da so dobri delavci, kadar hočejo, a Lazar je pihal jezen okrog sebe in ni našel nobene dobre lastnosti na mojih rojaki. Čimbolj sem mu ugovarjal, v tem večjem ognju je bil in naposled je potegnila tudi hči z očetom . . .

Ostrmel sem, ko je dejala: „Ta Gornikov je pa ravno tak, kakor so drugi!“

Izkušal sem ujeti njene oči, da bi videl, zakaj govori tako; pa je gledala samo v skledo ali pa na mizo in pritrjevala očetu, ki je klestil po Gornikovem.

Premišljeval sem, zakaj vendar deklež tako govori o fantu, o katerem sem jaz prvi hip razsodil, da ji je pri srcu . . . Ali sem se jaz motil? Ali se hoče deklež s tem potajiti? Ali pa hoče s pritrjevanjem potolažiti očeta, da

bi ne kipeł, da bi ne govoril še dalje slabega o njenem izvoljencu? Tega nisem mogel premotriti in ves ta dogodek mi je ostal kakor zanimiva, pa težko razvozljana uganka, ki mi ni hotela iti iz glave.

Jaz se menda nisem motil . . . Tiste žareče oči tu in tam . . . Tisto veselje na licu, ko se je oglasil Gornikov . . . Ne, ne . . . Ta Ančka in ta Gornikov — sem si mislil — nekaj je!

Že sem hotel spesniti eno in jo potočiti pred Lazarja, pa se mi je zdelo, da me deklež prosi in zato sem obmolčal.

Cela dva dneva sem bil pri Lazarju na hrani. Slabo se mi ravno ni godilo, prijetno pa tudi ni bilo. — Lazar, saj ga poznate, kako je stisnjen — me je gledal od strani; samo takrat se je nekoliko premagal, kadar sem ga kaj pohvalil . . . No ona bi mi bila rada kaj postregla, ko bi bila mogla in smela — pa se je bala njega, ki mi je obgodrnjal vsak grižljaj.

Zadnji večer je pa ona vendar smuknila za menoj in mi zavalila velik kos kruha, proseč me:

„Tone, ná spravi! . . . Pa nikar nič ne reci, kako slabo smo ti postregli. Tone, saj veš!“ . . .

„Mica! . . . Nič se me ne boj! . . . Saj me poznaš!“

Tako sem jo potolažil.

Pri dekležu sem se bil pa že prej poslovil. Popoldne sem sedel pred skednjem v senci in sem ravno prav premišljeval, ali je kaj ljubezni med Ančko in Gornikovem, ali ne, ko prinese mimo procko plevela.

Zapazila me je in potočila procko po travi, da se je plevel razsul, potlej pa stopila k meni v senco.

„Strašno je vroče“, je vzdihnila, potegnila ruto z glave ter sedla.

Govorila sva to in ono. In ko sva se dalje časa pogovarjala in sem bil govor prav napeljal, sem pa dejal: „Ančka, jaz pa poznam tistega.“

„Katerega?“ je vprašala osupnjena in rdečica jo je oblila.

„Hehehe, tistega, ki ga imaš rada!“

Pri teh besedah poskoči prestrašena in pravi v zadregi: „Jaz imam katerega rada, jaz?“

„Ti, ti, Ančka, ti! . . . Gornikov je tvoj!“ sem ji dejal in se smejal. Izpustil je pa nisem iz oči, ker sem jo hotel pogruntati. Pa na mojo vero, da sem jo!

„Uh!“ . . . je zavriskala in zbežala. Pa se je vendar še ozrla in mi dejala: „O, štramec stari!“ . . .

Jaz sem ji pa samo zažugal s prstom in si mislil: „Imaš ga! . . . Prav gotovo ga imaš!“

Sedaj me pa samo skrbi, kaj bode dejal Lazar, kadar izvé.

IV.

— Ej, bolje je, da gre človek od hiše do hiše in je skoraj vsak dan pri drugih . . . Tako nekaj vidi pa dosti izvé . . . Samemu je pa dolgčas. Od hiše do hiše sem nosil sedaj vedno svojo žlico s seboj, da bi ne prišel še kje v zadrego in bi mi zopet kdo ne oponašal posojene žlice . . . Pa Lazar je menda samo eden na svetu . . . Ko sem pri Rožanu omenil, da imam žlico s seboj, mi je dejal:

„Kaj? . . . Ako ti dam jesti, dam ti tudi žlico.“

„O, s tako žlico, ki je nisem jaz pomila, ne boš brbal po naši skledi!“ je rekla ona.

„Kaj misliš, da je jaz ne pomijem?“

„Ti jo pa znaš! Kaj si ženska?“

„Ali nisem bil vojak?“

„Bodi! . . . Tisto-le pod nosom bi bil pa tudi strani vrgel!“

„To-le?“ . . . sem se začudil in potegnil brke.

„Tisto, tisto! . . . Uh, kako se meni gabi.“

„Zato, ker tvoj nima tacega, kajne?“

„Pa meniš, da bi ne mogel imeti“, vzraste Rožan.

„Veš, prav precej bi ti jih populila“, ga poseka ona.

Jaz sem se zasmeljal, a on jo je pogledal srdit.

„Ako bi le hotel . . . Mar bi tebe vprašal?“ se zagrozi.

Ona se je pa samo nasmehnila, češ: — Bi ti že pokazala! — da sem se ji moral tudi jaz nasmehnuti.

„Ko bi ti ne imel brk, bi bil nekaj vreden.“

„Ho-ho — Rožanka, ti se motiš . . . Jaz si upam dekletu bolj dopasti z lepimi brkami kakor s polnim žepom denarja.“

„I-jov! . . . Ti si neumen.“

„Jaz? . . . Jaz ti tako rečem: Ko bi bil jaz tako mlad kakor nisem in bi imel take brke kakor jih imam, pa prazne žepe kakor zmeraj, pa bi še Lazarjevo Ančko dobil“ . . .

„O, za pet ran!“ vzklikne ona, vrže žlico na mizo in tleskne z rokami. „Ta bi te pa marala!“

„Ko bi bil dovolj bogat“, dostavi on.

„Tako bi me rada imela, kakor tistega, ki ga ima sedaj rada . . . Tudi tisti nima kdove koliko več v žepu kakor jaz, brke pod nosom pa še manjše.“

„Lazarjeva Ančka ima kakšnega rada? Ta, ki je bogata in sem jaz njena teta? Pa praviš, da ima tacega, ki ne premore ničesar.“

„Tacega! . . . Tacega! Nič denarja, samo brke in pa zal je.“

„Kaj bo pa Lazar dejal?“

„Jaz bi rad vedel . . . Fant je od fare . . . Pa saj ga Lazar pozna“ . . .

„Pa meni nič ne pove?“

„Saj še sam ne vé“ . . .

„Kateri pa je tisti, kateri?“

Skoraj bi bil izbleknil ime Gornikovega, pa sem se vendar še o pravem času spomnil, da je treba molčati. Bogve, v kakšno zadrego bi spravil Ančko in Gornikovega, če bi bil to na dan zvelkel, kar onadva še skrivata. Rekel sem samo:

„Iz naše vasi je.“

„V Dolgem selu da bi bil tak, ki bi bil za Lazarjevo dober? . . . V Dolgem selu, kjer noben fant nič prida ni?“ je zaregljala ona.

„Veš kaj, naše fante pa ne boš tako v nič devala, vsi so pri enem koritu zrasli, fantje in dekleta naše vasi.“

„To pa že rečem: Noben iz naše vasi je ne bo dobil, tak pa celo ne, ki ne premore ničesar!“

„To pa ni naša stvar!“

„Naša! Naša! . . . Tak, ki nima nič, da bi jo dobil, tak? Cigav pa je?“ . . .

Jaz sem molčal, on je pa rekel:

„To si se pa lepo izmislil ti, Barbič. Tak kalfoktor si še, kakršen si bil.“

Pomežiknil sem jima in si mislil svoje.

Gornikova kočja je zadnja v Kozjem repu, že tam daleč, kjer se Dolgo selo začne vzpenjati v breg, da se izpred kočje lahko gleda preko vasi. Vrtič s kamnito ograjo ni velik, pa je lepo obdelan. V gredi pod okni se vzpenja po zidu vinska trta, sicer pa rastejo in cvetó na nji raznobojni maki, krške rože, primožki, potonike, georgine in podobne cvetice, ki se ponašajo z velikim, očitnim cvetjem, ki ni toliko za nos, kakor pa za oči. V nasprotnem koncu vrta je pa majhen zelnik, ob katerem je nasajen fižol na koleh. Gospodarskega poslopja ni drugzega na vrtu. Staja za dve kravici je naslonjena h koči zadaj, skonca je pa nekaka lopa, ki je shramba za voziček, koše pa tudi za listje. Več se pa tudi ne potrebuje, ker velikih njiv ni pri koči, samo nekaj majhnih ograd je, kjer se prideluje malo krompirja in repe, včasih tudi pest ječmena, in se med kamenjem nakosi nekaj trave, ako je suša ne pokonča. H koči pa spada tudi pravica do skupne paše in do drv v gozdu. Zato so pa morali Gornikovi še vselej vzeti kako njivico v najem, da so več pridelali, in pa na dnino so hodili h kmetom. Ker Gorniki niso bili zapravljivi, a Gornica pa prav gospodarna, zato so lahko shajali in imeli po dve kravici v staji in, če je bila letina, da je rastle korenje, so zredili tudi kakega ščetinca. Tako so nekaj priredili, nekaj pridelali, drugo so pa prislužili — pa so se preživili skromno seveda, pa vendar zadovoljno . . . In Gornikov Anton ni bil prav nič manj ponosen in vesel nego sin prvega kmeta v vasi.

Aj, Gornikov Anton je bil res fant, tako možki, da ga ni premotilo vsako krilce, da ga ni zapeljalo zvonko smejanje šegavih deklet, ki so se ozirale za njim in so hrepele po njem. Anton je bil lepe, primerne

postave. Zagoreli obraz je bil čeden, pod nosom so rastle brke, katere se je navadil vihati pri vojaki, iz oči mu je pa odsevala resnost in razum. O, kadar je pa kaj vzkripelo po njem, takrat so mu oči zažarele, takrat se je lesketala v njih strastna duša, pa neupogljiva, vse osvajajoča.

Vaška dekleta so sicer med seboj govorila, kako mrzel je Gornikov Anton . . . Kadar dekleta sreča, ne vé, ali bi jih pogledal ali bi se obrnil v stran. Tako je trd, da se človeku smili . . .

V resnici so se pa smilile same sebi, ker se ta trdi Anton niti toliko ni brigal za nje, da bi se jim vsaj nasmehaval ali jih ogovarjal.

Tudi Lazarjeva Ančka je bila nekako huda in nevoljna, ker se ta Gornikov ni toliko smukal okrog nje — hčere bogatega kmeta — kakor so se drugi fantje iz vasi, katerih pa kar nič marala ni in jih je imela za norca.

„Tak štor!“ je godrnjala Ančka potihem, kadar je bil Gornikov pri njih na dnini, pa se je vendar sukala najrajši okrog njega, posebno, kadar je začel „ta štor“ govoriti. In tako se je nekoč zgodilo, da se je „štor“ zmajal, da je začel po njem kipeti krvavi sok, in se je Ančka vsa ogrela zanj. Dopoldne so kosili travo, popoldne so pa dekleta grabile seno, in fantje so pa odnašali. Ančka je imela posebno piko na Gornikovega — morda se je hotela maščevati — pa je vedno le njega klicala za odnašanje.

„Anton, pojdi, boš odnesel!“

Gornikov je pa komaj čakal tacega vabila in je vselej vzradoščen pridirjal do njenega kupa in ga odnesel. In ko ga je zopet poklicala k nagrabljenemu kupu, je prihitel, pa se ni takoj sklonil, ampak je uprl roke v bok in je z žarečimi očmi pa z razburjenim srcem v prsih gledal Ančko, ki se je zgibala za grabljami. Njena lica so rdela od vročine in dela . . . V tistem hipu je Anton pozabil na delo, in to se je menda čudno zdelo Ančki, pa se je ozrla za njim . . . In njegove žareče oči so jo razburile in zmešale.

„Kaj me pa tako gledaš?“ ga je vprašala nekako osorno in uprla oči vanj.

Anton se je stresnil ob tem trdem vprašanju in sram ga je bilo, da je prebledel, pa je vendar odgovoril nekako očitaje: „Ali te ne smem?“

Sedaj je bila Ančka pa še v večji zadregi. Kar si je tolikrat želela, se je sedaj zgodilo: Anton se ji je približal. Pa ji je vendar prišlo to tako naglo in nepričakovano, da ni vedela, kaj bi počela. Vse je v nji vpilo: „Glej me, glej me, kolikor hočeš!“ Vsa njena duša je vriskala od sreče — pa se vendar ni hotela kar tako izdati. Ozrla se je, če sta sama, in mu rekla: „Saj bi se bil že prej lahko kdaj va-me ozrl, pa si tak! ... Glej me, kakor hočeš.“

Nato je stegnila zopet grablje za senom, ker se ji je zdelo, da ne more več gledati Antona, da bi ne videl, kako vroče ji je v glavo, kako ji utriplje srce, kako je razburjena.

Razburjen je bil pa tudi Anton, pa vendar še toliko odločen, da se je hotel prepričati, kaj misli ona, h kateri ga vleče srce. Zato jo je vprašal:

„Ančka, ali me imaš kaj rada?“

Zgenila se je vsa preplašena.

„To me sedaj vprašaš, to, pa tukaj-le pri ljudeh, kjer ima lahko vsak grm ušesa? Anton, ti si neumen“ ...

„Ančka“ ...

„Molči, ako ne, te česnem z grabljami. Drugič ti bom to povedala.“

Gornikov se je zadovoljno nasmehnil, njegova duša je zavriskala, pa se je vrgel na pripravljeni kup sena in ga nesel, kakor bi se igral.

Ej, kako je bil Anton naenkrat močan in lahek ...

In drugič mu je pa res povedala, da ga ima tako rada, kakor nobenega več na svetu, on je pa tudi imel samo njo rad, po tem, kar ji je tedaj razodel. To sta pa skrivala sama in sama vedela, dokler ju ni pogruntal Barbič ...

Barbič je naposled po številkah prišel do Gornikovih v Kozji rep.

Že dolgo časa je imel nekaj na srcu. Z Gornikovim Antonom bi bil rad govoril. S tem Antonom, ki je premogel majhno več kakor nič, pa se je vendar razumel s hčerjo prvega kmeta v vasi, bahaškega in prevzetnega kmeta, ki je poznal samo sebe in denar, revežev pa ni mogel trpeti. Barbič je bil že precej star in razumen, zato ga je zelo skrbelo, kaj vendar bo sčasoma iz te ljubezni. Barbič se ni nadejal nič dobrega, ko je bil Lazar taka grča, ki se ne omehča, če bi jo tri zime namakal.

Lazarjeva hči pa Gornikov Anton! — To Barbiču ni šlo skupaj, naj je še tako primerjal in zlagal ... O, seveda, ko bi Lazarja ne bilo, potem bi šla ta dva skupaj tako lahko in lepo, kakor si človek le misliti more ... Ali tako? ... Barbič ni vedel svetovati, pomagati pa še manj. Sklenil je pa bil: Fantu se mora dopovedati ...

Pri Gornikovih so Barbiča gostoljubno sprejeli. Gornica je napravila jedi, kakor bi imela mlatiča ali kosca. „E, revež je, naj se enkrat dobro najé“, je dejala mati in omesila štruklje. „Saj ne bo še vsega konec, ako enkrat kaj boljšega zajamemo!“

„E, kaj konec! . . . Bom šel pa zaslužiti! Le postrezite mu, da ne bo rekel, da je bil pri nas najslabše postrežen“, ji je pritrtil sin.

In tako se je zdelo Barbiču, da je prišel v gosti. Prijazni so bili ž njim, kakor bi bil povabljen, ne pa kar tako jim vržen na glavo, kakor je bil v resnici revnim in bogatim. Staremu invalidu se je kar smejalo, ko se je nosil z velikim štrukljem. „O, ko bi bil imel tacega pri Kustoci! Človek bi se še poredil, ko bi večkrat prišel naokoli do vas. Taki-le štruklji! Že dolgo jih nisem videl“, je pravil Barbič.

„O, kaj boš tako govoril in se norčeval! Bogve, kako ti drugod strežejo!“

„Ti misliš, pa nič ne veš ... Sicer pa ni nihče dolžan meni streči, da mi le jesti dá ... Jaz sem z vsem zadovoljen, seveda, kjer je boljše, sem pa še bolj. Pri kmetu je dobro, pri revežu je boljše ... Jaz bolj cenim Kozji rep nego vse drugo selo.“

„Nikar! Nikar!“ ...

„O, jaz sem izkusil, le verjemi mi! ... Prevzetnost in skopost je doma pri bogatem kmetu. Saj vama lahko povem ... Pri Lazarju bi me bili kmalu vun vrgli, ker nisem imel svoje žlice.“

„I, kaj ga bodo vun metali, saj ne bo ni česar iskal tam“ ...

Pri teh besedah je pogledal Anton Barbiča, in na očeh se mu je brala prošnja pa tudi grožnja, tako da je Barbič pogoltnil tiste besede, ki jih je imel že na jeziku in je dejal:

Angel varih.

Kip Iv. Zajca.

(Iz knjige: „Spomen-cvieve“, izdala „Matica Hrvatska.“)

„Beži, beži!“ se je začudila ona, a Anton ga je debelo pogledal.

Barbič se je zasmel in rekel: „Da, le glej me, pa tudi tebe bodo vun vrgli.“

Anton je zardel in pogledal mater.

„Dom in Svet“ 1901, št. 9.

„Ženske so že, ženske Lazarjeve; saj njo že od prej poznam, in Ančka mi je tudi všeč. Toda on, Lazar, ta je pa tak, da ne vem, kaj bi dejal; revežev ne more trpeti.“

In potem je povedal celo zgodbo o žlici.

35

Anton je gledal Barbiča kakor osa, da bi se zaletel vanj, kadar bi bila najlepša prilika, in je ugibal, ali Barbič vé, da sta si z Ančko tako, ali pa je zinil tjavendan, samo da ni molčal.

„Mene vun vrgli, mene?“

Tako se je grozil potihoma in samo čakal, da bi z Barbičem govoril. Skrbelo ga je, kako bi začel, da bi ne povedal morda več, kakor Barbič ve. Začel pa je sam Barbič, ko je ležal v senci pod jablano in je prišel k njemu Anton.

„Anton, ti si pa tak, kakor šestnajstletno dekle, ko se vpričo nje zmenijo, za katerim obrača oči . . . Jaz ti bom dejal — Tonček.“

„Reci, kakor se ti zdi, samo ne natolcuj ne, kadar nič ne veš!“

„Hehehe . . . Tonček, ali veš, koliko sem star?“

„Me nič ne briga.“

„I, seveda, saj imaš dovolj drugih skrbi. Pa vedi, da sem že toliko star, da take ptičke, kakor si ti, poznam. In slep bi moral biti, da bi ne vedel, kaj ti je kri pisala na obrazu. Ves rdeč si bil, ko sem omenil Lazarjeve in povedal, da te bodo vun vrgli, kader prideš snubit . . .“

„To si dejal?“

„I, rekel nisem, pa ti si to čutil . . . Hehehe . . . Za Ančko smrkaš!“ . . .

„Jaz, jaz?“ . . . je poskočil Anton, in vsa kri mu je pritekla v obraz. Jeza ga je obšla, da ni mogel gladko odgovoriti in je samo jecal, a naposled je vendar-le spravil iz sebe: „Kaj pa to komu mari? To ni nikomur nič mari, pa tudi ti molči, če hočeš živeti!“

Jezno je gledal Barbiča in se tresel, stiskal pesti in škrtal z zobmi . . . O, to ni bil več Tonček . . .

Barbič je resen nadaljeval:

„Ali pa bo mogoče vedno molčati? . . . Jaz sem vaju pogruntal, ko sta molčala, in pogruntali vaju bodo tudi drugi. Potlej bo pa vrag!“ . . .

„In če je res vrag“ . . .

„Ko bi bil samo vrag, naj bi bilo . . . Toda tudi punce ne bo.“

„Bom videl.“

„Boš videl . . . Fant, ubogaj me, pa to punco pusti! Ta ni za te, prebogata je, drugih se loti!“

„Nikoli!“

Fant se je zleknil vznak po travi in si z rokami zakril oči.

„Anton, umiri se in dobro premisli“, mu je velel starec in potem pripovedoval o Lazarju in hčeri . . . Povedal mu je, kdaj je spoznal, da je ljubezen med njima in potem mu je pa razodel tudi svoje spoznanje, da Lazar nikdar ne bo dal hčere takemu nemaniču, — njegova kočja in ograda ni nič — kakor je Gornikov Anton. Povedal mu je, kako misli Lazar: da bode moral biti njegov zet vsaj toliko, kakor kakšen general. Prosil ga je, naj odneha, sedaj ko je še vsa stvar tajna in bi ne bilo nobenega govorjenja, nobene jeze in preklinjevanja, pa tudi nobenega posmehovanja. Da bi svojim besedam dal večjo veljavo, ga je spomnil, da sta si v rodu po očetu, menda že v petem kolenu, in da mu vest ne dá miru, da mora odvrniti to sramoto od svojega sorodnika.

Anton ga je še precej mirno poslušal, samo včasih je udaril z nogo po tleh, kakor bi hotel nekaj streti. In ko je čakal Barbič odgovora, je Anton vstal in dejal:

„Jaz nisem vedel, da sva si midva v rodu. Prav je, da ste mi to povedali, vsaj vem, kaj vam odgovorim, ker drugače ne vem, kako bi se še menila . . . Lejte, tam gori na zadnji veji jabolko prav na koncu . . . Vidite, jaz sem tak, da hočem ravno to doseči, kar želim. Ako bi si zaželel ono-le jabolko, počakal bi ga, da bi samo palo doli ali bi ga pa sklatil; in če bi ga ne mogel, mislite, da bi ga ne dobil?“ . . .

„Hehehe . . . Ni gotovo!“

„Gotovo! . . . Drevo bi podrl, da bi dobil jabolko . . . Sedaj veste!“

„Hm! . . . Ali fant, če bi pa drevo nate padlo?“

„Čeprav! . . . Jaz nisem izmed tistih, ki pred vsakim plotom postojé in premišljajo, ali bi ga prelezli ali preskočili; jaz ga tudi poderem, ako je treba . . . Tako, sedaj veste, da bo Ančka moja!“

Obrnil se je in šel v stran, a Barbič je dejal:

„Mene pa to res skrbi.“

„Mene pa prav nič ne, pa tudi vas ni treba. Pa tega ne pravite nikomur, prav nikomur, da si ne bodo ljudje po nepotrebem belili glav.“

Po teh besedah je Anton šel proč. Zaželel si je samote, da sam premisli o vsem, kar mu je povedal starec.

Barbič je pa dejal sam pri sebi:

„O, ta ti je stanoviten! . . . Jaz nisem bil tak, pa tudi zanj bi bilo morda bolje, da bi ne bil. Hudo sta se zagledala, ta dva“ . . .

(Dalje.)

Bršljan in bodičje.

16.

Ko sem se jaz na solzni svet rodil,
ministrski predsednik bil je Giskra.
Dobrot sem malo ali nič užil,
sok mlatil sem iz ilnatega piskra,
dokler ni materi — zdaj mrtva spi —
duha razžárila nenadna iskra
Velela je: Študiral bodeš ti! —
In šel sem ž njo in nekaj znal sem kmalu
in vedno več . . . Čez leta trikrat tri
že vedel sem o vsakem nemškem kralju,
o hribih in dolinah, zraku in vodah,
o tem in takem modroslovskem stalu . . .

Zdaj poučujem druge po gorah,
pesmarim zdaj, odmekniti izkušam
do tajnosti stoterih trd zapah.
Vse nič! Zastonj si uma meč nabrušam.
Kaj videl bi, da se zapah odpre?
To spet, kar skrito je človeškim dušam.
Nič več? Nič več! To vse bi bilo? Vse! —
Potem gorim od želje ene same:
Čas, vrni ure davno mi prešle,
ko sok sem mlatil, ne pa prazne slame . . .

17.

Preljubeznive te razmere naše!
Mi kar zijamo žejni zadnji čas.

In vendar se ponujajo nam čaše
opojnosti, nesmrtnosti na glas . . .
Lahko bi pili vsi. — Pa saj pijemo —
le ne odžeja vse berivo nas!

Nesmrtni smo takrat, kadar umremo,
a kadar pride živostrašna smrt,
takrat mrljivost vseh stvari umemo.
Rodil je pesnika poseben vrt:
Preslavljan dôbe čaka tam nesmrtno,
a postaren, bolehen in potr
pošilja tu nam vzdihljaje predsmtne.

18.

Govôri jasno mi srce, zakaj
ne znaš, ne moreš, ali nočeš morda
pozabiti nekdanjih časov raj?

Oh, ti in svet sta bila mi akorda,
ubrana kakor angeljski napev,
ki večni Bog mu sam prečist izvor da.

Pozabi ali ne! Strt je moj gnev.
Umrlo prs je vzdihovanje glasno.
Blesti spoznanja ranega odsev
razumu mojemu tako prejasno:
Globoko sta različna ti in svet.
V življensko službo sem prišel začasno
z nalogo tiho — mislit in trpet.

Anton Medved.

Od hiše do hiše.

Povest iz našega kraja. — Spisal *Podgoričan*.

(Dalje.)

V.

Po južini je obsedel Rohne v senci za kamenito mizo pod košato jablano, da bi se malo ohladil in oddehnil, zakaj vroče je bilo, da je človeku znoj oči zalival. Pripovedoval je materi, kaj so delali dopoldne in poslušal njena navodila za popoldne, katerih pa navadno ni izvrševal.

Otroci so bili zleteli od sklede na vas, da se malo povaljajo po prahu ali pa zlasajo z drugimi. Ko je žena pomila sklede in pometla po kuhinji, je prišla tudi ona v senco. Potegnila si je ruto z glave, prepletala si kite pa pripovedovala, kaj ji je povedala sosedka, ko je bila prišla moke iskat na posodo.

Takrat je šinila po vasi Rožanka. Stara Rohnečka je pogledala za njo, ugibajoč, kam se ji tako mudi...

Kmalu nato je nastal na vasi krik. Rohnečka je napela ušesa, nato pa dejala možu: „Ali slišiš?“

„Kaj pa je?“ jo vpraša stara.

„Nekje se kregajo“, pove sinaha in poslušaj; a stara zajavka: „O, Bog nas varuj!... Bog nam daj ljubi mir!“ ter se prekriža in moli.

„Pri Lazarjevih je kreg, jaz dobro slišim“, pravi ona čez nekaj časa.

„Da se jim le ljubi ob tej vročini!“ ...

„Ali slišiš, kako Lazar vpije — o, to živinče! — In nekdo pa joka — O, križ božji!... Ona je tako pohlevna ženska. Le kaj neki imajo, ker tudi Rožanka vpije?“

Rohnečka je vstala in si dela ruto na glavo.

„Kaj greš menda pomagat?“ jo vpraša on in se nasmehne.

„Gotovo jih pretepa Lazar ... O, nesrečna Mica!...“

„Kaj bo nesrečna!... Je pa že jezik preveč iztegovala, da ji ga mora sedaj uravnjavati. Take ste!“ ...

„Meni ne moreš nič reči ... Pogledjmo, kam pa Lazar tako praši?“ ...

Rohne se je ozrl in videl Lazarja, ki je mahal po vasi, kakor bi ga kdo podil. Oziral se je v Rohnetovo hišo, da se je začelo Rohnetu nekaj dozdevati in je dejal:

„Pa ne, ko bi ga sedaj k nam neslo?... Veš, če si ti kakšno besedo prenesla!“

„Jaz nič ne vem“ ...

Rohnečka je sedla nazaj, ker se je tudi nji zdelo, da gre Lazar k njim, pa je ugibala, kaj bi bilo.

In Lazar je res zavil k Rohnetovim.

„Kako zabodêno gleda!“ zamrmra ona.

Lazar ni mogel precej izpregovoriti; stal je pred Rohnetom in ga gledal, kakor bi ga hotel pretekniti. Potem se je nekaj utrgalo v njem, stisnil je pest in zagrozil Rohnetu:

„Veš! To si ti naredil! ... Ti, pa nihče drugi! Ti si“ ...

„I, boter, kaj pa je?“ ...

„Boter gori, boter doli, te sramote ti ne odpustim! ... Ti si mi tega človeka v hišo vrgel! Ti si me dal ljudem v zobe“ ...

„Kaj pa kanižiš? ... Kaj pa ti je naš naredil?“ se postavi Rohnečka, ko vidi, da je sama nedolžna.

„Jaz ga bom ubil!“ ...

Grozeče je iztisnil te besede, a Rohne se je odmeknil prastrašen.

„Jâzes! ... Zmešan je! ... Zmešan je!“ je zavpila Rohnečka, in stara je pritrdila: „Skoči brž po blagoslovljene vode, da ga panamo!“

„Nisem še nor, ampak ubil ga pa bom! Barbiča bom ubil“ ...

„I, zakaj pa, boter? I, zakaj? ... Kaj je vam naredil?“ so izpraševali vsi trije, ko so videli, da niso v nevarnosti.

„In ti si mi ga v hišo vrgel!... Ti si tega kriv!... In tega ti jaz ne odpustim... Nikoli, pa boter gori ali doli... Pa proč mi ga spravi, da ga ne bom videl več tega...“

„I, kaj pa je naredil?... Ali je vam kaj ukral? Sédite nu!“...

„Vse po meni poka, da bi kar zdrobil vse, kar mi pride v roke... Ko bi mi sedajle prišel pod roke ta Barbič, jaz bi mu že pokazal!... Vi ne veste, kaj mi je naredil!“

„I, kaj vendar?“

„Dejal je, da bo naša Ančka Gornikovega vzela, da bo Gornikov iz Kozjega repa naš zet... Gornikov — pa naš!“

„To je rekel?“...

„To, to! Sedaj se pa vsa vas smeje!... O, ti zlomek stari, da si je to izmislil... Pomnil me bo!... ‚Ukaži!‘ Precej ‚ukaži!‘, da pridejo zvečer ljudje vkup... O, jaz ga bom že sestradal!“

„Zakaj bi ‚ukazoval‘?“

„Moraš!... Zadnjič smo ugenili, da pojde Barbič od hiše do hiše, danes bo pa druga. Danes bomo to odpravili... Barbič me ne bo sramotil okrog“...

„Boter, pa veste, da je Barbič naredil te besede? Kaj bi bilo res kaj hudega, če bi bilo v teh besedah kaj resnice?“...

„Uh! Uh!...“ zapiha Lazar in si seže v lase. „Pa ti to praviš, ti, boter!... Ali ste se res zmenili?“

„Kaj se bomo zmenkovali!... Mi bi še tega vedeli ne bili, ko bi nam ne prišli sami povedat“...

„Pa, ako vsa vas govori?... In se smeje? In za menoj gleda?... Pa pravijo, da ne morem boljšega dobiti, kakor je Gornikov?... O, prokleti!“ Grozil se je in žugal s pestmi.

„Jaz nisem prav nič slišal... Molčíte, saj ni treba praviti, ako je kaj resnice — Ako pa nič ni —?“

„Prav nič!... Jaz bi vse zdrobil, ko bi je bilo kaj. Pa punca je rekla, da ni. Saj sem ji pa tudi dal po grbi, da je kar zajčala, ko ni vedela precej, kaj sem jo vprašal... Barbiča moram pa tudi dobiti. Ta me

bo pomnil, kdaj me je obrekel!... ‚Ukaži!‘, tako ti rečem!... Joh, Gornikov — moj zet! Sramota! Sramota! Moj zet — iz Kozjega repa!“...

Takrat je prišla Rožanka, ki se je gredoč domov ustavila, videč Lazarja pri Rohnetovih...

„Viš, to-le je rekel Barbič, da se naša punca in Gornikov imata“... je dejal Lazar.

„Le po lažniku!... Le po obrekljivcu, ako ste možje!“, je izpregovorila Rožanka v ognju.

„To ni bilo nič hudega!“ méni Rohne.

„Tebi ne, je pa Lazarju pa nam, ki smo v rodu, ako nas kdo tako obreče.“

„Jaz se v take reči ne bom mešal“, reče Rohne nevoljen in vstane. „Meni niso nič mari! Boter, mene kar v miru pustite“...

„Ne boš ‚ukazal‘?“...

„Ne bom!“

„Tako, ti me boš pustil na cedilu, mene, kmeta, pa boš pustil, da nas bodo imeli ljudje v zobeh!... Ali si ti mož?“

„Ako nisem za vas, si pa preberite... Kar smo sklenili, ostane. Barbič gre od hiše do hiše, ako imata pa vidva kaj, se pa sama domenita.“

„Vidiš, Miha, sedaj imaš to pa za plačilo, ker si se tako potegoval zanj, da ste ga naredili za ‚moža‘“, je rekla Rožanka.

„Kar sam si naredi pravico. Jaz bi Barbiča kar razčesnila“...

„Saj ga bom tudi jaz!“

Lazar je videl, da ne opravi ničesar, pa je togoten odšel domov, in Rožanka jo je pa tudi pobrala, toda gredoč je godrnjala: „Lej, človek božji, pa si pomagaj, ako te obrekó... Ubogi Miha, od sramote mora skoprniti! Saj še mene kar nekaj stresa“...

Ta dan je bil pri Lazarjevih žalosten dan. Lazarica je zdihovala in pripovedovala, da kaj tacega ne pomni. Celó takrat ni bilo tako hude, ko je bila svinja mlade požrla. Ko je bil oče vse od kraja pretepel, kolikor jih je bilo pri hiši, tedaj stoprav je bil zopet človeški, da je zopet mirno dihal in govoril. Kaj tacega pa, kakor danes, pa še ne! Oče je rentočil in se grozil Barbiču, da je bila

Lazarica vsa prestrašena in je potihem molila in pošiljala iskrene vzdihne do svoje patrone: „O sv. Marija, ti nas varuj nesreče!... Samo danes naj Barbič ne pride blizu, pa bo že kako!“

Na Rožanko pa je bila jezna: „Oh, koliko zdražeb je ta ženska že naredila v naši hiši!“

Ančka je bila dopoldne zelo dobre volje, ker je že precej zjutraj govorila z Antonom. Obirala je okrog zelnika fižol in pela, pa je prišel mimo njen Anton. Tako je bila zamišljena v delo in zamaknjena v petje, da ga ni čutila prej, dokler ji ni zatisnil oči. Prestrašila se je seveda, da je nabrani fižol kar raztresla; pa v tistem hipu je spoznala njega in dejala:

„O, grdoba, kako si me prestrašil! Izpusti me, da te bom videla.“

„Ali si kaj mislila name?“ je vprašal Anton in ji pogledal v oči, potem ji je pa pomagal pobrati raztreseni fižol.

„Ti me tako vprašaš? ... Ti gotovo nič ne misliš name.“

„Jaz ne? ... Še kadar spim.“

„Beži, beži! ... Ko se spi, se nič ne misli“ ...

„Se pa sanja ... Nocoj se mi je sanjalo o tebi.“

„Beži no.“

„In o meni.“

„Pa kaj? ... Sedaj sem kar radovedna.“

„Dobro! ... Ti si se jokala in tarnala: „Nič ne bo! Nič ne bo!“ — da sem bil tudi jaz ves obupan in sem si mislil že nekaj narediti. Takrat pa pride k nama, kakor bi bil iz neba pal... kaj misliš, kdo? ...

„I, kaj me tako staraš?“

„Barbič! Pa je dejal: — Kaj obupujeta, še vse bo dobro, samo sv. Antonu se priporočita. — Nato si ti precej pokleknila in molila, jaz pa nisem mogel upogniti kolen, da bi tudi molil in Barbič se mi je zato posmehoval, da me je kar jezilo. Ko sem se v sanjah tako mučil, da sem bil ves znojen, sem se pa zbudil.“

„Pa si molil potlej?“

„I, kajpak ... Sedel sem pa molil, da sem zopet zadremal.“

„U-jej! ... Zadremal. Pri taki reči, pa tako malo gorečnosti!“

„Bom pa še enkrat.“

„Jaz bom tudi molila. Da si mi le povedal.“

„Potlej bo pa kmalu.“

„O, Bog ve, kdaj pride tisti čas!“ ...

„Bog ve, res!“

To so bile take misli, ki so pregnale veselost.

„O, ko bi bili naš oče taki, kakršni so mati!“ je vzdihnila Ančka.

„Mati so že, mati. Ž njimi bi se že govorilo. Toda oče nas, Kozjerepcev, ne morejo videti, zato ker ne premoremo toliko. Pa revnejši tudi živé“ ...

„Meni pa ni nič do bogastva“ ...

„Ko bi te tako rad ne imel, pa bi rekel: — Že ne sme tako biti, da bi bila moja — pa bi te pustil“ ...

„O, jaz pa ne! Jaz bi šla pa za teboj“ ...

„Tako, taka si ti!“ ...

„Sv. Anton bo pomagal ... Le pogumen bodi!“ ...

Ančka je že večkrat premišljevala, kaj bo iz njene ljubezni, in dostikrat ji je bilo tesno okrog srca, da bi bila najrajši jokala ... Antonovih sanj je pa bila kaj vesela, da si je mislila:

„Stara mati so vedno dejali: Sanje vselej nekaj pomenijo — in Antonove sanje so bile dobre in te gotovo dobro pomenijo ... O, k sv. Antonu bom pa tudi jaz molila, in obiskala ga bom v cerkvi ... Saj se še iz daljnih krajev potrudijo nesrečni ljudje k njemu, pa bo tudi nama pomagal.“

Ta zavest jo je bila privzdignila, da je bila vsa srečna. Celo dopoldne se je zibala v svoji namišljeni sreči. Med jedjo je celo ugibala, kakšna jed Gornikov Anton najrajši je, in si je mislila: „Tako mu bom kuhala, kar bo najrajši imel.“

In kdove, kakšne misli bi bile še takrat prišle v njeno glavico, da ni baš tedaj pridirjala k Lazarjevim teta Rožanka ... Ravno so bili odložili žlice in pomolili, ko je stopila na vrt in šla k mizi.

Teta Rožanka je bila sestra gospodarjeva pa je hotela imeti še precej oblasti pri Lazarjevih. Tudi sedaj se je podprla z rokama in je spustila oči po vseh — pa začela migati.

„Tako, taki ste! Taki! ... Po vsi vasi prej raztrobite, meni pa nič ne poveste ... Ali sem jaz zadnja v vasi, ker sem nevestina teta?“ ...

Lazar jo je pogledal in zavrnil:

„I kaj pa zopet otresaš in sanjaš o neki ženitvi, o kateri mi nič ne vemo!“ ...

„O jejhasta! ... Tako, taki ste! ... Saj je prav, da vas je sram, saj vas mora biti sram, da dobite tako žlahto tam v Kozjem repu“ ...

Ančka je zardela, ko je začutila, kam meri teta Rožanka. Ta je pa opazila tisto izdajalsko rdečico in je zmagovalno zavpila: „Vidite jo, kako je rdeča! ... Še punce je sram, vas pa nič“ ...

Lazarica pogleda hčer, in Rožanka pa pravi: „Si boš pa zopet kaj izmislila, kar ni res!“

Rožanka je poskočila, kakor bi jo bil kdo vščipnil.

„Tako, jaz se izmišljam, ako povem to, kar vsa vas vé, da bo Gornikov vaš zet!“

„Gornikov — moj zet?“ poskoči Lazar. „Kdo je to dejal?“

Takrat je šinila Ančka v hišo in mati za njo.

„Vsa vas tako pravi, pa mora biti že res, in moje oči me tudi ne varajo. Sama sem opazila, da se nekaj snuje, pa bodisi da s tvojo vednostjo ali pa brez tebe. To pa rečem: Sramota je za vašo hišo in za celo žlahto, ako ne dobimo boljšega zeta, kakor je Gornikov Anton.“

„Jaz nič ne vem o tem. In pri moji veri, da ni nič res!“ ...

„Nekaj je. Meni je Barbič prvi povedal, pa je menda tudi drugod, ker sedaj vsi vedó, in sama sem opazila, da si Ančka in Gornikov pomežikujeta.“

„Pa to je vse zlagano.“

„Če ti ničesar ne veš, pa dekle vé, ona ima gotovo Gornikovega“ ...

„Moja punca? ... Naša Ančka da bi imela Gornikovega? — — — Nikoli! — Ančka! Ančka!“ ...

Dekleta pa ni bilo pridišati iz hiše, zato je Lazar razkačen skočil v hišo, za njim pa Rožanka. Ančka je stala v veži, ko je prihrumel oče na njo.

„Punca! ... Ali imaš res Gornikovega?“

Ančka je prebledela in molčala. Rožanka je pa tlesknila z rokami in dejala:

„Viš, da je res! Ali ti nisem pravila?“ ...

To je tako podkurilo Lazarja, da je skočil poleg nje in ji dal s pestjo po hrbtu, da se je Ančka kar pregenila in zaječala.

„Nehaj, jo boš ubil!“ zavpije mati in zjoka.

„Viš, tako je, kakor sem rekla“, se oglasi zopet Rožanka.

Lazar pa zamahne drugič in zavpije: „Ali je res?“

Ančka je odskočila in se tresla strahu ob zidu in gledala proseče očeta.

„Ali ne boš precej povedala?“ ...

„Oče — ni res!“ je dehnila Ančka in si zakrila obraz.

Lazar se je pa obrnil k Rožanki in dejal:

„No! Sedaj si sama slišala!“

Rožankin obraz se je potegnil, potem je pa rekla:

„Ljudje bodo pa vendar govorili, ker verjamejo. In od te sramote me bo konec. Ali ti nič več náse ne držiš?“

„Samo eden naj še kaj tacega zine, pa ga stisnem za vrat ... Kdo je to raznesel?“

„I, meni je povedal ta nadloga, ta Barbič, ki lazi od hiše do hiše in pošte prenaša. Drugod je pa menda tudi ta.“

„Tako, ta?“ se je zagrozil Lazar, in takrat se mu je bil porodil tisti sklep, ki ga je prignal k Rohnetu.

VI.

Ančka je videla besnečega očeta, srce ji je upadlo, in zatajila je svojega Antona.

To jo je speklo pri srcu: „Oh, kaj sem storila!“

Solze so se ji udrle, ne zato, ker jo je oče udaril, pač pa zaradi kesanja. Ej, to so

bile grenke solze! Zbežala je iz veže in poiskala samotnega kotička na vrtu, da premisli, kaj se je ravnokar zgodilo, da presodi velikost svojega pregreška, katerega ji je vest očitala, češ: „Lej, kakšna si!... Zjutraj si mu še obetala, da pojdeš ž njim do konca sveta, ako bode treba, opoldne si ga pa že zatajila... Takšna si!... In Gornikov Anton misli, da ima bogve kako zvesto izvoljenko, ki hoče živeti ž njim v veselju, pa tudi v trpljenju in žalosti, ako treba!... Viš, kako se Anton moti, kako ga ti varaš!... Ob prvi priliki si ga zatajila, ko se borba še niti začela ni... Ali mu moreš pogledati še v oči, v one zveste oči?... Ali ga nisi grdo nalagala, ko si mu tolikrat zatrjevala, da ga ljubiš?... O, taka minljiva ljubezen, ki zgine ob prvi priliki, kakor rosa, ki se posuši ob prvih solnčnih žarkih!... Sramuj se!“ . .

Ančka je bila vsa potrta.

„Ti si lažnjivka!... Hinavka! Ne pojdi mu več pred oči!... Naznani mu, da je ljubezen proč, da naj si poišče vrednejše, boljše neveste, ki ga ne bo nikdar zatajila!“ . . .

Ej, ko bi Ančka tako rada ne imela tega Antona, za katerim je hrepenelo toliko deklet, katerih pa on ni maral, katerim se je posmehoval, ker si je izbral ravno njo, da je tako srečna — ej, ko bi tega ne bilo, potem bi že rekla: „Najina ljubezen je proč!“

Ali pa more to sedaj narediti?

Ne! Ne! Ne! . . .

Vse v njej se je upiralo, in vest je nategnila druge strune, ki so ugodneje zvenele: „Skesaj se! . . . Padi pred njim na kolena, povej mu vse, prosi ga odpuščanja — in ti bo odpustil . . . O, odpustiti ti mora, ako te ljubi, in Anton te ljubi, gotovo te ljubi, saj drugače bi se ne bil sklonil do tebe in te izbral med vsemi drugimi dekleti — —“

Ta glas jo je božal, jo tolažil in ji vlival novega poguma.

Srčnost se ji je vrnila in mislila je: „E kaj, k očetu grem, pa jim povem, da sem se prej malo zlagala, da je res Gornikov Anton moj ljubi. In če bodo hudi, kaj mi pa morejo?... Ali mi morejo prepovedati vzeti tistega, kogar jaz hočem?“ . . .

Toda tu je pa zopet videla razkačenega očeta, pa ji je upálo srce, in solze so se ji prikazale.

Nevolja je vstala v njenem srcu na Barbiča, ki je spravil njeno skrito ljubezen na dan.

„Le zakaj gre to pravit?... Kaj njemu to mari?... Kaj pa on vé?“ . . .

A drug glas jo je zavračal: „Kaj si mislila, da bode to vedno skrito? Enkrat je moralo postati očito“ . . .

„Ko bi le oče ne bili tako hudi! . . . K materi grem, pa jim povem, pa naj mati pogovoré očeta.“

„Kaj ne, da bodo še mati tepeni zaradi tebe?“

Tako se je bojevala v skitem kotičku dolgo časa brez odločitve. Naposled se ji je pa vendar zdelo, da je zadela pravo, ko je sklenila: „Antonu vse povem, kaj se je zgodilo; prosim ga, naj mi odpusti, in kakor bo velel, tako bom naredila, da bo videl, da ga imam rada . . . Pa k sv. Antonu bom molila, da bode pomagal.“

Ta sklep jo je potolažil, da se je obri-sala in šla v hišo.

Mati je bila žalostna in nevoljna.

„Ko bi te svakinje ne bilo, koliko bi bilo manj prepira pri nas! On je že tako nagel, dostikrat ga pa še ona nahujška. Kaj je bilo treba danes prepira? Da si táko izmisli!“

„Ančka, ali te je zelo zbolelo?“ vpraša mati hčer sočutno.

„Nič!“

„Pa so te tako udarili, da si se kar zgenila.“

„Malo maram. Kaj tacega se že prebije.“

„Da si gredó teta táko izmisli in tebe in Gornikovega tako skupaj spravljat! Kako so mogli vendar Gornikovega soditi? Je že res: Kjer baba ne zmore, pa hudobec pripomore, da je potem prepir in preklinjevanje in se dela greh brez potrebe. No, kar tako na celem raznašati, da imaš ti Gornikovega — to je vendar preveč“ — —

„Mati, ali jaz imam Gornikovega Antona res rada“ — izpové hčer pogumno.

„Ančka!“ zavriskne mati prestrašena in se vsa strese. „Ančka! Prej si pa rekla, da ni res!“

„Pa je res! Gornikov Anton bo moj!“

„Ančka! Oče! Oče! Ančka, kaj bo?“

Mati je sklenila roki v obupu.

„Naj bo, kar hoče, jaz ga imam rada!“

„Jej!... Jej!... Jej!... Ančka! Mólči! Mólči! Saj poznaš očeta!“

„O, poznam! Dokler je čas, bom molčala, kadar pa pride ura, bom pa povedala.“

„Pa te bodo topli!“

„Naj me!“

„Ančka! O ti nesrečno dekle!“

Lazarica je bila pa sedaj res v skrbeh in vsa osupnjena. Mislila je, da je Rožanka vso stvar iz trte izvila. A glejte, nič ni bilo izvitega — ampak vse resnično... Ančka je imela Gornikovega Antona iz Kozjega repa... Joj! Lazarica ni vedela, kaj bi naredila, samo vzdihovala in tarnala je: „Kaj bo? Kaj bo? O, Bog se usmili! Kaj bo dejal on, ko izvé, da je res?“

Lazarica bi se ne bila nič protivila hčeri; naj bi vzela tistega, kogar ima rada, Gornikovega Antona; toda vest ji je rekla, da ne sme delati proti volji moževi, ki pa ni imel veselja dati hčer tacemu nemaniču. Tudi si ni upala moža pregovarjati, ker se ni nadejala uspeha. Zato je svarila hčer: „Ančka, ubogaj mene in očeta pa Antona pusti!“

„Aha! Potlej bi ga pa druga dobila! Anton je moj!“

„Ako ti pa oče ne pusté vzeti ga?“

„O, saj ne bo zmeraj tako. Bodo že drugačne volje.“

„Nikoli! Nikoli ga ne boš vzela!“

„Bom videla! Pustim ga pa tudi ne! Še danes bom vse povedala očetu.“

„Ančka! Nikar še! Nikar še danes! Bo že kako!“ je dejala mati prestrašena, ker se je bala moževe naglosti.

Do večera je vedela vsa vas, kaj je bilo opoldne pri Lazarjevih... Rožanka je pravila na vsa usta, da ni nič res, da bi imela Lazarjeva Ančka Gornikovega, da si je to samo Barbič izmislil. Grozila je Barbiču, da

mu bo Lazar uro navil, da bo vedel poštene ljudi obrekovati.

Ko je bil Barbič izvedel, da mu Rožanka grozi zato, ker je raznesel Lazarjevo Ančko, je prisopihal k Rožanki in jo vprašal: „Kaj pa ti govoriš, da sem jaz raznesel Lazarjevo punco?“

„He? Kaj je nisi ti? Kaj nisi? O, nič ne boš utajil! Ti bo že Lazar pokazal!“

„Kaj sem pa rekel?“ ...

„Kaj si rekel? Kaj vem? Ali mar nisi vsega meni povedal?“

Ko jo je pa Barbič potem trdo prijemal, naj pove, kdaj je nji kaj rekel, pa Rožanka kmalu ni vedela, kje je vso stvar izvedela. Dejala je: „Jaz res ne vem, kdo mi je povedal, pa si moral že ti biti, ki greš tako po vasi.“

Selska dekleta so tisti dan kar poskakovali, dirjale semintja in se vpraševale: „Ali že veš? — Ali si že slišala? — Joj! — Joj! — Kdo bi si bil mislil! — Zatajila ga je!“

Pa so si pripovedovale na dolgo in široko, kako je bilo pri Lazarjevih opoldne, in v mraku so se kar zgrinjale na luži. Nekatere so prinesle plevela in korenja, da ga operó; druge so prišle izpirat umazano obleko, in še druge pa samo noge umivat. Pa so si imele toliko povedati, kakor bi se že sedem tednov ne bile videle. Pripovedovale so si na glas pa tudi samo na uho, tleskale z rokami, trkale se po prsih in se smejale, kakor bi bile „sekirce našle“.

„Jejhata!... Jejhata!... Kdo bi si bil mislil... Toliko časa ga je motila, nazadnje ga pa zataji!“ je vzklikala Kozačeva Marta.

„E, saj menda še nič ni bilo med njima!“ je oporekala Jernačeva. „Ančka bi ga bila menda že rada, pa je Gornikov preošaben, ker misli na kako kraljičino.“

„O, ti pa nič ne veš!... Prav nič ne veš, Jernačka! O, ta dva sta se imela, imela“, ugovarjajo vse vprek. — „I, kaj pa veste?“

„Vse vemo. O, vemo, zakaj Gornikov ni imel dobre besede za druge; v to Ančko je bil tako zaverovan. Sedaj pa ima, hihhi... O, sedaj bomo pa še dobre, samo če bomo hotele biti!“

„Jaz pa še sedaj ne verjamem.“

„Pa meni verjemi, ki sem njena prijateljica“, reče Trznarjeva Katka. „Jaz vse vem, čeprav mi ni nič povedala; pogruntala sem jo... Ob nedeljah sva hodili skupaj v cerkev, pa sem bila sklenila, da jo zasledim, ker mi je vedno pravila, da nima nobenega. A to verjemi, kdor more, jaz ji nisem, pa sem prav imela... Ko sva hodili tako v cerkev, ni pogledala nobenega, samo tam na trgu, ako je videla stati Gornikovega, je vselej malo zardela. Za nobenim drugim ji niso uhajale oči kakor za njim. Pa to ni kar samo ob sebi.“

Tako so se pomenkovale dekleta na luži in so ugibale, če Gornikov vé, da ga je zatajila in kaj bo sedaj... Kozačeva Marta, ki je bila blizu Gornikovih doma in se je včasih že nastavljalna temu Antonu, je bila kar vesela. Škodoželjno srce ji je vpilo: „Prav mu je!... Prav mu je!“

In kar ni se mogla zdržati, da bi ga ne zbodla, ko ga je gredoč domov srečala. Hotela ga je videti premaganega, da bi ga zasmehovala in bi se maščevala nad njim. Ustavi ga in vpraša:

„Ali že veš?“

„Kaj pa je novega?“

Marta se nasmehne: „Me pa že vse vemo, da te je deklica zatajila...“

Antona razburijo te besede in smeh ga speče, da se zatogoti: „Kaj česnaš?“

Marta se brž umakne, pa še enkrat reče za njim: „Pa je res! Sedaj se pa na glavo postavi, ker te Ančka ne mara več.“

Smejoč se je šla naprej. Anton pa je bil ves razburjen in vrivalo se mu je vprašanje: „Kaj pa to pomeni?“

In takrat se mu je zdelo, da gledajo vsi ljudje za njim in se mu vsa dekleta posmehujejo. Vročje mu je prihajalo.

Lazarjeva Ančka pa ni mogla zaspati tistega večera. Srce ji je bilo nemirno in različne misli so jo razburjale.

Odprla je okno in se naslonila, podpirajoč si razgreto glavo z rokami. Nočni hlad

jo je božal po vročem čelu, ko je gledala zamišljeno tja v čarobno noč razsvetljeno od zvezd in od mehkih luninih žarkov. Nji pa ni bilo mehko okrog srca in težke misli so jo mučile... Poizkušala je moliti, pa ni mogla končati navadne molitve, zakaj mislila je na to, kar se je zgodilo, mislila na Antona.

„Oh, kaj bo rekel? Kaj bo mislil, ko bo izvedel?“

Tedaj je smuknila senca po tleh, in pod okno je stopil Anton. Ni imel navade ponočevati, a nocoj je moral izvedeti, kaj je ono govorjenje. — Ančka je prestrašena odskočila. Zazeblo jo je, da se je stresla, ko je začula njegov klic:

„Ančka!“

Zdelo se ji je, kakor bi se ji grozil...

„Odpusti!“... vzklikne deklica iz dna trepetajoče duše, in solze se ji vlijó po licu.

Anton ni vedel, kaj bi dejal, ko jo je videl tako strto...

„I kaj pa je vendar bilo?“

„Odpusti!... Odpusti!“...

Samo to je ihtela. Šele potem, ko se je poglelo razburjenje, in je Anton le prosil, naj mu pove, kaj se je zgodilo, je začela praviti vse od kraja... Pa kako je težko pravila! Vse njeno pripovedovanje je zvenelo kakor iskrena prošnja za odpuščanje in kakor obeti večne zvestobe...

Anton je bil žalosten in vesel. Spomnil se je Barbiča, ki mu je dejal, da bodo težave. Res, že so bile tu...

„Kaj pa poslej — ali me boš še kdaj zatajila?“ je vprašal Anton deklico.

„Nikdar več!“

„Pa če te oče zavržejo, tepó ali spodé od hiše?“

„Tvoja bom!“

„Moja v sreči ali nesreči! Če se tudi upira ves svet!“

Pa je šel in na vasi je zaukal, kakor bi hotel vsem oznaniti, kaj se godi v njegovi duši, kakor bi izzival ves svet. „Juhuhu!“

Tisti, ki so ga čuli in poznali, so pa mislili tako in tako... (Dalje.)

Od hiše do hiše.

Povest iz našega kraja. — Spisal *Podgoričan*.

(Dalje)

VII.

Zaspal pa tisto noč ni Gornikov Anton. Njegova duša je trepetala, kri mu je vrela po žilah. Srce mu je bilo nemirno, in neznan strah je silil v njegove, sicer neustrašene prsi, da je roko pritiskal na srce, kakor bi mu hotel vtisniti poguma.

„Kaj pa se je zgodilo?“

Na to vprašanje si je odgovarjal toliko časa, da mu je bilo vse jasno, da je dejal:

„Torej sedaj vedó vsi, da je Ančka moja; in dekleta se mi posmehujejo, a Lazar, njen oče, je besnel!“

To ga je peklo in grizlo.

„Zakaj je besnel, zakaj?“ ...

To ni šlo Antonu v glavo. Pač mu je pravil nekaj tacega že Barbič, toda Anton tega ni mogel verjeti. Kako bi verjel nekaj, kar ne more biti ... He! Zakaj bi on ne smel imeti rad Lazarjeve Ančke, in ona ne njega? Ali ni pošten fant? Ali se ne more oženiti, ako se le hoče? ...

Tako se mu je zdelo vse naravno, gladko, pa je bilo vendar drugače ...

Ančka mu je bila vse povedala, pa mu tudi obljubila, da mu ostane zvesta. In ta obljuba je dajala Antonu moč in mu budila najboljše upanje.

„Kdo nama pa kaj more, ako se hočeva vzeti? ... Tistega bi jaz rad poznal, ki bi nama mogel ubraniti!“

Silil se je biti pogumen. A to je bil pogum fanta, ki je ravnokar poklical celo vas „na korajžo“, pa se boji, da bi ne bil tepen, skriti se pa tudi noče, da bi se mu ne posmehovali ...

„E, kaj! Zasubim jo, pa vzamem jo, pa bo mir. Stari se bo potolažil, dekleta bodo pa tudi obmolknila; če bo pa katera hotela še kaj imeti, jo ubrišem po ustih, da se ji ne skremžijo nikdar več na smeh!“ ...

Ta misel ga je potolažila toliko, da je zamižal, a mirno vendar ni spal in dolgo tudi ne. Solnčni žarki so se nekoliko poigrali nad njim, pali mu na oči in ga poklicali: „Vstani!“

Anton je vstal, pa je bil truden, glava je bila težka od skrbi.

Delo mu ni šlo od rok tisto jutro. Zamišljen je postajal celo dopoldne ali posedal za vogali, podpirajoč si glavo, da so začele materi, ki je to opazila, vstajati skrbi. Mislila je, da se ga loteva bolezen, ko ga je videla, kako je na tnalu zagnal sekiro z nevoljo od sebe, kako se je zgrudil na steber in si podprl glavo. In ko je slišala še težki vzdihljaj, ki se mu je izvil, se je prestrašila pa je planila k njemu z vzklikom:

„Anton, ljubi moj sin, kaj pa ti je?“

Sklenila je roke in obupana zrla vanj, čakajoč odgovora.

„Nič mi ni!“

Toda ta beseda matere ni potolažila, saj se je na sinovem obrazu bralo nekaj drugega. Zdelo se je materi, da odseva na njem težka boleost, ki se pripravlja streti njega, ki ga ima ona najrajši na svetu, ki ji je najdražji, edina podpora na stara leta.

„Mari po pravici povej!“ je vzkliknila in ga prijela za roko pa še bolj motrila njegov obraz, da bi brez odgovora spoznala njegovo boleost. „Anton, kaj te boli?“ ...

Težek smehljaj zbeži preko sinovega obraza, pa ji odgovori:

„Mati, prav zdrav sem. Nobene bolezní ne čutim. Prav brez skrbi ste lahko zaradi tega ... Človek pa tudi ne more biti zmerom vesel in dobre volje.“

„Torej te skrbi moré?“

Anton prikima.

„I, kakšne pa morejo biti tiste skrbi, ki so te tako potrle?“ nadaljuje mati nekoliko

brezskrbnejše, ko je izprevidela, da ni nevarnosti. „Pa le kakšne so tiste skrbi, ki jih tako skrivaš pred menoj? Ali jih tvoja mati ne sme poznati?“

„Potlej jih boste pa še vi imeli.“

„Malo več ali manj, to se meni nič ne pozna. Le zaupaj mi!“ . . .

Anton je pomislil, kako bi se znebil svojih skrbi, potem je pa dejal:

„Oženil se bom!“

Zardel je pri tem, mati se je pa nasmehnila in rekla:

„Ali to te tako skrbi? . . . To? Oženi se, ako se hočeš! Ali te nisem že davno silila?“

„Seveda ste me!“

„No, viš! Pa te menda skrbi, kaj bom jaz rekla . . . Vesela bom, kadar jo boš pripeljal“ . . .

Starka je sedla sinu nasproti, zakaj bala se je menda, da bi ji noge ne odpovedale prej, preden bi se s sinom zmenila do konca o ženitvi.

„Sedaj mi pa le povej, kako se boš ženil.“

„Ko bi jaz vedel!“

„Ti bom pa jaz povedala; samo povej mi, kaj ti dela take skrbi, da se ti kar glava krivi od njih, iz oči ti pa gleda obup, kakor grešniku na smrtni postelji.“

Sin se je zasmejal. Materine besede so mu olajšale srce, da je začel pripovedovati in razkrivati materi svoje srčne težave in tožiti o ovirah, ki mu žugajo. Mati je prikimavala sinu, se veselila ž njim pa tudi delila ž njim strah, ki ga je izražal.

„Prav je, moj sin, prav! Le oženi se, ako te veseli.“

„Pa če mi je Lazar ne dá?“

„I, kaj potlej? Prava reč! . . . Naj jo pa ima pa naj jo sam gleda! . . . Ali je samo ta dekle na svetu?“

Anton preplašen pogleda mater, in kri mu udari v lice. Hipoma vstane ter reče trdo:

„Zame samo ta! . . . Ali mi je tudi vi ne privoščite?“

„Kaj kipiš! Ali ti jo branim? Jaz sem samo tako rekla, če bi tam ne bilo nič, da si pač lahko drugje izbereš“ . . .

„Tako vi mislite! Jaz pa pravim, da mora biti Ančka moja!“

Anton udari z nogo ob tla, in oči se mu grozeče zablistajo.

„Poizkusi! Meni bi bilo tudi prav! Samo tako žalosten ne bodi sedaj, kakor vinski brat pri skledi vode, da še jaz ne bom žalostna.“

„Kaj pa hočem?“

„Sedi, da se do dobra domeniva, to je važna reč.“

Sin uboga mater pa sede, poslušaj, ugovarja in odgovarja ter zopet vprašuje. Saj se je bilo toliko pomeniti, toliko poskrbeti . . . Sklenila sta mati in sin, da pojde Anton snubit k Lazarju, in sicer precej, ko je tako. Čim prej, tem bolje.

Ej, pa tudi ta sklep še ni bil hladilen balzam za Antona!

„Kaj bo pa Lazar dejal?“

To je bilo tisto strašno vprašanje, ki je povzročalo Antonu vse skrbi. „Da bi vsaj vedel, kako bo!“

Pa ni bilo drugače, kakor stopiti je moral doli k Lazarju, vprašat za Ančko, seveda šele potem, ko mu je poslala Ančka pošto: „Pridi!“

O, kako je bilo težko pripraviti se, kako trnjeva je bila ta pot! Rajši bi bil preplezal gore cele dežele, nego šel k Lazarju po tem opravku, ko ni vedel, kako bo.

Anton ni imel nobenega strica, nobenega svaka. ki bi ga spremljal k snubitvi, ki bi mu pomagal snubiti . . . Navada je pa taka, da ženin ne pride sam. Zato je Anton iskal tovariša med sosedi. O, precej je vsak obljubil, da pojde ž njim. Ko je pa povedal, kam jo je umeril, je slehrnemu upadel pogum, pa se je izgovoril, rekoč: „Jaz ne utegnem, dobi družega!“ . . .

Tudi Kepca se je lotil Anton.

„Drevi pojdeš z menoj! Boš zame govoril“ . . .

„O, če je treba precej! Besede ne zna nihče tako zastaviti, kakor jaz . . . Veš, ne da bi se hvalil, pravega si se lotil! Kam bo pa treba iti?“

„Snubit.“

„Snubit? . . . Nu, tako ti rečem, če bo treba kaj pogovarjati in pregovarjati, ni nobenega boljšega od mene, in če se dekle še tako brani, jaz jo bom izpeljal. Boš ti videl, kako znam govoriti . . . Punca bo naša! . . . Za katero se pa oblizuješ? . . .“

„Boš že videl.“

„I, nu! Kar povedi, saj ne pojdem precej na vas izkokodakat, ako je treba molčati!“

„Potlej pa ne pojdeš z menoj.“

„Jej! Kako mi malo zaupaš. Ali nisem vaš ‚vojvoda‘? Ni je take dalje, da bi se je jaz ustrašil, kadar je treba iti snubit . . . S takim fantom, kakor si ti, pa bi celo šel, ne vem kam. Saj bi me ne bilo treba biti sram, pokazati te“ — —

Anton se je pa vendar še obotavljal.

„Lej ga, lej, kako mi malo zaupaš! Pa bi si bil družega izbral, če nisem jaz dovolj dober ‚mož‘.“

„Ne bo treba iti daleč. Še iz vasi ne — samo do Lazarja.“

Kepec ga je pogledal debelo, kakor bi se mu bil kos ustavil v grlu, potem je pa s težavo spravil iz sebe glas:

„Dič!“ . . . Drugo je samo gotal, da ga Anton ni umel in je upal, da je dobil pravega.

„Saj bova kmalu opravila“, je opomnil Anton, da bi spravil Kepeca v dobro voljo. Toda ni šlo.

„Dič! . . . Boš letel skozi zaprta vrata! Jaz te ne grem gledat“ . . .

„Ali se res bojiš?“

„Jaz koga bojim? Ga ni tacega! Ampak k Lazarju pa že ne grem — se že od nekaj ne moreva videti.“

„Pojdem pa sam!“

Anton je bil razburjen in je šel v stran.

„Pa ravno k Lazarju!“ je momljal za njim Kepec. „K Lazarju? . . . Ti jo bo že dal!“

Ko se je naredila tema, in je bila vas že prazna, tedaj je pa šel Anton sam snubit. Ej, težka je bila ta pot, a potrebna. Zbiral je misli in iskal primerne besede, s katero bi nagovoril očeta in mater. Postajal je malo-dušen, a ljubezen je zmagovala, in na ves strah, na vse pomisleke se je tolažil z mislijo:

„Ona me ima rada. Nihče nama ne ubrani vzeti se!“

Srce pa mu je hotelo razbiti prsi.

Čimbolj se je bližal hiši, tembolj počasi je stopal, in gotovo je hvalil Boga, da je Dolgo selo zares dolgo.

Naposled je pa vsake poti konec, in tudi Anton je prišel do Lazarjeve hiše. K vsej sreči so ravno molili rožni venec, in Anton je imel čas počakati, umiriti se in zbrati misli.

Nekaj časa je poslušal glasove, ki so prihajali iz hiše, nato se je pa odkril in začel moliti z onimi v hiši.

Ni hotel precej po končani molitvi vložiti v hišo, ampak je še nekoliko počakal. Otožnost se ga je pollaščala, ko je mislil, kako so sicer ljudje veseli snubača, kako se pripravljajo nanj, a zanj niti ne vedó, da pride, in če bi vedeli, bogzna, kako bi se pripravili nanj! . . .

„Ona vé!“ se oglasi neki glas in mu vrne ves pogum in zbudi kjubovalnost. Trdo stopa do veže in v hišo s pozdravom: „Dober večer!“

Stari je še klečal na stolu in slonel na mizi tiščeč glavo med rokami. Ko začuti prišleca, vzdigne glavo in se ozre v vrata, pa gleda debelo Antona, ki je obstal pri vratih nekako zbežan, ker mu nihče ni odzdravil. Tudi Ančka je molčé sklenila roke, zardela in povzdignila za hip oči, potem pa pogledala mater, ki se je prestrašena ozrla v hčer. Ančkine oči so izražale iskreno prošnjo, ki je pa v materinem srcu zbujala grozen strah, da ni vedela, kam bi se obrnila; začela je slačiti male otroke, jih prekrižavati in moliti ž njimi, Ančka pa je odgrinjala posteljce.

Lazar je odmolil in zopet pogledal Antona, pa ga vprašal osorno: „Kaj pa ti štramaš tako ponoči? Ali greš kam zdomi, ker si tako prazničen?“

„K vam sem prišel, oče,“ pové Anton s težavo in naredi nekaj korakov po hiši.

„K nam?“

Lazarju se je poznalo na glasu, da se čudi, pa je gledal Antona, ki ni vedel, kam bi se dejal in kam bi pogledal.

Ozrl se je v Ančko, in ko so se ujele njune oči, je dobil zopet nekaj poguma, da je izpregovoril:

„Snubit sem prišel.“

„K nam?“ vpraša Lazar in v naglasu se je poznalo, da narašča njegova jeza.

„K vam! Ančko mi dajte!“

„Križ božji!“ vzklikne Lazar in se zakrohota, a ta krohot je bil krohot togote.

Lazarica in Ančka sta pa premetavali otroke in obleko, in mati je hrkala in hrkala, da bi vsega ne slišala.

„Svojo hčer mi dajte!“

„Tebi?“ bruhne Lazar in stopi predenj. „Tebi?“

Glas je izražal zaničevanje, kakršno goji bahaški kmet do revnega soseda.

„Ti si se zmotil, Gornik! Ti nisi prišel v pravo hišo! Gotovo se ti je zmešalo!“ nadaljuje Lazar.

„Tako je! Hčer mi dajte! Ančko“ ...

„Tebi? ... Tebi? ... Ali blazniš? Kdo si pa ti? ... Ali ti diši denar?“

Lazar je bil iz sebe in je kar sikal v Antona, ki je gledal vanj.

„Denarja nisem prišel iskat, ampak Ančko mi dajte!“

„Takemu beraču?“

„Pošteno služim in nikogar še nisem nadlegoval, pa tudi po vašem denarju ne vprašam. Streho imam, a z rokami bom zaslужil drugo, kar bova potrebovala.“

„Huj! Glejte ga! Kaj pa pravita vedve?“

Mati je globoko vzdihnila, Ančka je pa vsa solzna pogledala Antona.

„Prej ne grem od vas, dokler mi je ne obljubite“ ...

„Hahaha!“ se je zakrohotal Lazar po sili. „Pa si jo vprašal, ali te dekle mara?“

Anton se je ozrl vanjo, in Ančka ga je razumela ter izpregovorila: „Oče, rada ga imam“ ...

Mati, ki je pri prvem hčerkinem glasu planila k nji, da bi ji zamašila usta, ni mogla več preprečiti njenih besedi.

Oče je pa ostrmel in zapičil oči zdaj v hčer, zdaj v ženo pa v Antona, in ko se je zbrala vsa jeza, je pokazal vrata in zarohnel:

„Poberi se!“

„Ali mi jo daste izlepa?“ se je zagrozil Anton in pogledal Lazarju v oči.

„Kaj?“

Lazarja je začelo lomiti po rokah in je šel snubaču naproti z razprostrtimi rokami. Zdelo se je, kakor bi se zdajpzdaj zgrabila, in Ančka se je zbala za Antona, pa je planila med nju, kričeč:

„Anton, beži, beži!“

Tudi Lazarica se je vmešala, pa se je začelo vpitje in pehanje semintja. Za nekaj časa je pa Lazar hodeč po hiši gori in doli sopihal kakor bi bil gore premikal in gotal, Lazarica je pa tarnala in močila hčeri glavo z vodo. Snubača ni bilo nikjer. .

Drugi dan je vprašal Kepec še vedno praznično oblečenega Gornika:

„Kako si letel, hahaha?“

Gornik se je nevoljno obrnil in šel v stran, a Kepec je kimal za njim:

„Sedaj vidiš, kako se zajemlje iz bogatinove skledel!“

VIII.

Drugi dan je imel Barbič slab dan, to se pravi, slabo kosilo pri Dolenji Urši. Kaše mu je bila skuhala na svežem mleku ter je polno skledo postavila predenj, a sama je smuknila k sosedi, kjer je bil danes cel dan ženski zbor. Barbiču je precej nekaj neprijetno dišalo, da je začel vihati nos; pa ker se mu je bela kaša tako prijetno režala, je udaril po nji, toda ... brr ... ni je mogel jesti — bila je preveč osmojena. Nehal je, pa zopet začel, ker se mu je kaše škoda zdelo in je bil lačen — pa vse zastonj, kar upirala se mu je ...

„Táko-le dá!“ je godrnjal nevoljen. „Saj bi se je še mačka branila!“

Ko je pa prišla Urša v hišo, da bi jo pohvalil, kako je dobro napravila, je zagodrnjal:

„I, kaj si pa delala, da si tako prismočila? Kdo bo to jedel?“

„O, kako si pa izbirčen!“

„Ná, pa pokusi, pa se bom tri dni postil, če jo ti vso sneš“ ...

Urša vzame žlico in začne jesti.

„Joj! Joj! Pa res!... Kaj si boš mislil... Ljubi moj, nikar ne zameri! Jaz nisem imela časa stati pred pečjo, pa se mi je to naredilo. Ti ne veš, kaj se je zgodilo, ti ne veš“ ...

Barbič je bil radoveden.

„Poslušala sem pa sem bila gredoč na kašo pozabila... Ako hočeš, in ako res ne moreš spraviti te kaše doli, ti bom pa par jaje čez ponev vrgla, da ne boš govoril okrog, da si šel lačen od moje hiše...“

„Dolžna si me napasti, potem pa kakor veš. Nu, kaj pa te je tako zmotilo?“

„Ti, pomisli, bom videla, kaj boš dejal: Gornikov Anton je snubil Lazarjevo Ančko.“

„A— a—a!“

„Res! Ni korajžen, da jo gre snubit?“

„Pa bo?“

„Kaj si neumen? ... Nič ne bo ... Kje pa to more kaj biti!“

„Kaj pa je Lazar dejal?“

„I, kaj! Iz hiše ga je vrgel, punco pa pobil, da še sedaj leži v nezavesti.“

„Jej! ... Jej!“ ...

„Tako je! ... Sedaj pa ne vedó, ali bi šli po gospoda ali po padarja.“

„Mari naj gredó po Gornika — pa bo precej ozdravela!“

„Ti si neumen!“

„Mari si ti, pa Lazar, pa vsi taki!“

„Se ti pozna, da si iz Kozjega repa.“

„Kaj so tam kaj slabši ljudje, kakor ste tukaj na sredi, kâli?“

„Nič prida niste!“

„Ti oklešček ti, babji! ... Molči, pa rajši premisli, kdo je slabši. Ali ni Gornik več vreden, kakor vsi drugi fantje v vasi?“

„I-jov!“

„Zakaj se je pa Lazarjeva ravno za njim pehala?“

„Tako se je!“

„Misliš, da mu ni pomigala, naj jo pride snubit?“

„Tako mu je! ... Beži, beži! .. Sanjalo staro!“

„Sanjalo? Včasih mi pa nisi tako rekla...“

„M... m... m! Dedec!“

„Ti, Urša, saj si menda že pametna! Zakaj bi pa Lazar ne dal Gorniku hčere?“

„Dom in Svet“ 1901, št. 11.

„Saj ni neumen! Pa sram ga je menda tudi! Kaj bodo pa ljudje rekli?“

„Kaj pa sedaj pravijo? Ali je to lepo?... Lazar je bahač. In ako bi bila dekle taka, kakor je stari, bi jaz Gorniku svetoval, naj jo pusti. Tako pa ne. — Naj se vzameta!“

„Kaj ti kaj zamoreš, reva?“

„Jaz? Boš videla!“

Barbič jezen vstane pa se odpravi, ker je bil na jed čisto pozabil. Urša se pa tudi ni hotela več spomniti obljube ... Barbiča je bilo to razburilo, kar mu je bila Urša povedala. Gornika je imel rad, Lazarju pa je bil gorak in ga je veselilo, kljubovati mu ... Krenil je v Kozji rep.

„Pa jo pusti, Anton!“ je prigovarjala Gornica sinu. „I, kaj se pa siliš tja, kjer te ne marajo? Pameten bodi!“

Anton se pa ni dal pregovoriti. Vse je vrelo po njem, in misel za mislijo se mu je porajala, ljubezen in srd sta ga razburjala. Ej, kako bi ga! ... Hvalil je pa Boga, da mu je dal mirnost. Ko je Lazar zbesnel in se vrgel nanj, takrat je Antonu zavrela kri in ga silila k upor; toda obenem mu je tudi šinila v glavo misel, da je nasprotnik — Ančkin oče.

„Ali te bo potem še ljubila, ako prizadeneš očetu kaj hudega?“

Kri se mu je umirila, in kakor neobčutljiva stvar se je pustil sukati Lazarju, ki ga je potem igraje spehal vun.

O, saj bi ga ne bil! Ali če je pa Lazar Ančkin oče ...

Premišljal je, kaj bi storil, a za materin svet ni maral.

Barbič se je prismejal h Gorniku. Po pozdravu je sedel kakor domačin in je gledal sedaj njo, sedaj Antona, ki sta bila oba v zadregi.

„No, si opravil?“ je vprašal Barbič čez nekaj časa s takim glasom, da se je poznalo, da vé vso stvar.

Zato mu ni nihče odgovoril.

„Ali ti nisem pravil, hehehe? ... Fant, sedaj pa imaš!“

„Ničesar nimam“ ... je vzkipel Anton.

„Saj vem, da ne, hehehe ... Pa tudi nič imel ne boš, če ti je Lazarjeva Ančka vse.“

„Bom videl!“ se je zagrozil Anton.

„Jaz ga tudi prosim, naj si jo izbije iz glave. Pa je samoglav“, je rekla mati.

„Pa take hruške klati, katerih ne doseže, hehehe“ ...

Anton ga je jezno pogledal in se zato-gotil:

„Starec, ali sem te klical in iskal tvoje pomoči?“

„Nič se ne jezi, pa ostaniva še prijatelja! Nisem prišel dražiti te. I, kako je pa vendar bilo?“

Nesrečniku je dobro, ako si more olajšati srce. Tudi Anton si ga je.

„Kaj boš pa sedaj naredil?“ ga je vprašal Barbič, ko je izvedel, kako je bilo.

Anton pa tega sam ni vedel, samo to je trdil: „Moja bo, pa moja bo, pa nobenega družega“ ...

„Da bi ti jo izlepa dal, ne smeš upati; ti Lazarja premalo poznaš.“

„Jaz mu tudi tako pravim, pa me ne uboga in mi ne verjame“, je pritrjevala mati vsa solzna.

Anton pa je bil hud, ker ni vedel, kako bi se izmotal; mati in Barbič mu nista nič tacega svetovala, kar bi se zdelo njemu pametno. Grozil se je Lazarju, ako mu ne bo dal hčere izlepa.

Mati je tarnala:

„Moj Bog, še v nesrečo nas spravi zaradi te ženske!“

Barbič pa je dejal čez nekaj časa skrivnostno:

„Jaz pa vem, kako bi jo Lazarju vpihal in punco dobil“ ...

Gornica ga je sumljivo pogledala, toda Anton se ga je oklenil, kakor se oklene utopljenec bilke.

„Vi veste, vi? Pomagajte mi!“

„Pa si ti fant za to?“

„Jaz ne? ... Jaz? ...“

„Pa dekle mora tudi biti!“

„Moja Ančka? ... Ta me ljubi!“ ...

„Pa jo poizkusi!“

Anton ga je pogledal, kakor bi hotel ugeniti Barbičeve misli. Ta se je pa nasmehnil in dejal: „Pobegni ž njo!“

Mati in sin sta ostrmela, in ona je dejala: „O, to pa ne! To pa ne! ... Po poštemem potu se vzemita ali pa nič!“

„Ako pa ni drugače mogoče?“

„O, meni je vse eno“, je vzkliknil Anton.

„Nič ni nepoštenega ... Poslušajte, kako si mislim jaz to stvar. Lazarja poznam. On ima velik srd do revnih ljudi. Revnejšega kakor je sam ne pogleda lepo in ne izpregovori ž njim prijazne besede. Za svojo hčer bo iskal bogatega ženina, in ljubezen ne bo čisto nič odločevala. Kaj je tacemu človeku ljubezen, zlasti ako se njega ne tiče! On bi skoprnel jeze in sramote, ako bi imel zeta v Kozjem repu, kjer vsi nismo za enega trdnega kmeta. Tvojo snubitev veš, kako je sprejel, in sedaj pravijo, da kar besni. Hči in žena morata dosti pretrpeti ... Da bi jo dobil izlepa, ne moreš misliti, izsiliti je tudi ne moreš, a njegove smrti čakati seveda ne kaže, ker taka grča nekaj prenese in lahko vsi drugi prej umrjemo kakor on. Ako se imata res rada, da drug brez družega živeti ne moreta, pobegnita zdomi v Ameriko pa se tam poročita ... Potem vaju pa tudi Lazar ne bo mogel razdreti. Nu, ali ti je všeč moj svet?“ ...

Antonov obraz se zjasni kakor nebo po viharju, mati pa tolče z rokami in odmajuje: „Oh, Anton, samo tega ne, samo tega ne! ... Kaj bom počela jaz brez tebe?“ ...

„Saj bo nazaj prišel, stara! ... Nekaj časa boš že potrpela.“ ...

„Jaz pojdem!“ je rekel Anton odločno in se hvaležno nasmehnil Barbiču.

Mati je zajokala in očitala Barbiču, da zapeljuje sina.

„Kaj, stara? ... Jaz zapeljujem? ... Ali je to kak greh, ako pomagam dvema do sreče?“

„Oče te bo klel zato!“ ...

„Hahaha! On kolne še za bolj prazen nič ... Tudi jesti mi dá s kletvico ... O, to bom že prestal.“

„Zapeljivec! ... Sin, ne poslušaj ga!“ ...

„Jaz pojdem, nihče mi ne ubrani!“ je ponovil Anton materi.

„Ako se bo pa dekle branilo, hehehe?“ ...

Anton je osupnil; a kmalu je bil zopet pogumnejši, saj mu je nekaj dejalo, da je Ančkina ljubezen močnejša kakor strah pred očetom in široko morje...

Naposled se je vdala tudi mati Gornica, zlasti ko ji je sin obljubil, da se vrne kmalu domov...

Vse to je ostalo tiho, in Gornikov Anton se je skrbno pripravljal na pot v Ameriko. Izprva je bil res nekaj v dvomih, ker ni vedel, kaj bo rekla Ančka; ko mu je pa obljubila, da gre ž njim, kamor hoče, je bil vesel. Ker ni mogel dobiti dovolj denarja, da bi izginila oba kmalu, sta sklenila, da pojde najprvo on, in ko bo zaslužil prvi denar, ji pošlje karto, da pojde za njim.

Podgorski Škodek mu je posodil denar za pot, in Gornikov Anton se je poslovil od matere, Barbiča in drugih znancev in je odpotoval z lahkim srcem, saj mu je Ančka dejala ob slovesu: „Anton, samo tvoja sem in s teboj grem, kamor hočeš“ ...

* * *

Lazar je pa dejal: „Ali ste ga videli?... V Ameriko mora, ker nima doma dovolj kruha! Pa je hotel mojo hčer?... Kaj si vse ne spomnijo dandanašnji, ti potepuhi!... Moj denar mu je dišal, pa ne moje dekle... Jaz poznam Kozjerepce!... Punca, Boga zahvali, da se nisi ujela.“

Ančka je molčala, v nedeljo potem je pa šla k sv. Antonu in mu zaupala svoje težave.

(Konec.)

Ko pride skozi log...

Ko pride skozi log
večerna urica,
zapoj mi, ah, zapoj,
tamburica!

Zabrenkaj pesemco
otožno, tiho mi,
kako na svetu se
težkó živi.

Kako trpi srcé
fantiča mladega,
ko mrzlo zapusté
vse nade ga...

Kako sprehaja se
po gozdu beli dan
in vodi svetlo luč
črez širno plan:

s fantičem pa je mrak
in grenka urica — —
ah, poj, otožno poj
tamburica!

Cvetko Slavin.

Za ciljem.

Plava, plava čolnič
onkraj daljnih milj,
vabi ga v objetje
zaželjeni cilj.

Sveti luna jasna,
spremlja mirno ga,
da ji ne pogoltne
mórje širno ga.

Jadram jaz po svetu,
polnem izkušnjav:
Váruje in spremlja
zvesta me ljubav.

Leo Levič.

Od hiše do hiše.

Povest iz našega kraja. — Spisal *Podgoričan*.

(Konec.)

IX.

Kmalu potem so sedeli Seljani pri Rohnetu in so kakor po navadi z vriščem in preprirom preresetali tisto stvar, zaradi katere je bilo „ukazano“. Potlej so pa malo povasovali, ker je bil že dolg večer, tako-le kasno v jeseni.

Od volov in prešičev se je zasukal razgovor na fante in dekleta in na svatbe, katere so se pripravljale za predpust. Ko je bilo pa že vsem besede zmanjkalo in so nenadoma vsi obmolknili, da je nastal tisti trenutek, o katerem pravijo: „Sedaj marširajo oficirji v nebesa“ — se je obrnil sam Rohne k Lazarju in izpregovoril: „Boter, takrat ste bili pa eno pametno naredili, ko ste snubača vrgli iz hiše!“

Pohvaljenemu Lazarju so se zaiskrile oči od veselja in je odvrnil: „Kaj ne da!“

„Jaz bi ga bil tudi?“ je menil Hren. „Tacega človeka, ki ničesar ne premore!“

„Ali kaj sem pa hotel družega, kakor vun ga vreči?“ je povzel zopet Lazar, ko so bili vsi napeli ušesa. „Jaz sem še klečal pri mizi po rožnem vencu, ko se vrata široko odpró in stopi v hišo trdo in po koncu, kakor bi bilo vse njegovo, ta Gornikov. Hitro sem še tisto odmolil, kar sem se bil odmenil, potlej sem ga pa vprašal bolj prijazno, kakor je bilo treba, po kaj je prišel. Nekaj časa je mencial in nekaj premetaval po ustih, potem je pa spesnil: „Punco mi dajte!“ . . . To vem, da sem ga prav debelo pogledal in potlej sem se zasmel. „Ali noriš ali kâli?“ Pa kako vam je bil hud! . . . O, nič drugače kakor: „Punco mi dajte, pa punco mi dajte, jaz sem jo prišel snubit!“ Jaz sem ga nekaj časa pogovarjal, naj bo pameten, potlej pa, ko sem videl, da se je začelo tudi dekletu mešati, sem ga pa prijel in vrgel vun . . .“

„Hahaha!“ so se zasmeljali vaščani. „Prav si naredil!“

„I, kaj je pa Ančka rekla?“ je vprašal Rohne. „Je bila kaj huda nanj?“

„Ja! Nanj ja! . . . Name! . . . V me se je zapodila. Jaz do tedaj nisem vedel, da so naše ženske tako neumne, sedaj pa vem, da so ravno take, kakor druge . . . Ako ji možki le pomežikne, pa hoče iti za njim, pa vpije: Moj bo, pa moj bo, pa moj! . . . Najprvo sem njega vun, punco, ki je hotela za njim, pa nazaj“ — —

„Tako je hotela za njim?“

„I, kako pak . . . Zato je tako vrelo po meni. Ko sem videl, da se mi hoče zet iz Kozjega repa zares obesiti na vrat, sem pa trdo na noge stopil!“ . . .

„I, tako se mora tako, trdo nastopati! . . . To je bila možka!“ je pritrdil Hren.

Nekdo drugi se je pa oglasil: „Ali kako pa vam ti-le Kozjerepci govoré! . . . Toliko časa ti piha in piha, da te omami; posebno lahko verjame pa táko neizkušeno dekle.“ . . .

„Ali nisem dejal?“ se je obrnil Kepec k svojim tovarišem in jih pomenljivo pogledal.

Nekateri so pokašljali v znamenje, da soglašajo ž njim.

To pa ni nič zmotilo Lazarja, ki je začel: „Vidite možje, saj ste pametni, pa vas vprašam: Ali more priti iz Kozjega repa kaj pametnega, kaj dobrega? . . . Ni mogoče! Lejte, cel ljubi božji dan se vlačijo ti ljudje po sencah in postavajo, ker nimajo dela, in po zimi se iztegujejo po peči, pa jih ugibljejo, neumne seveda, se učijo lepo besede postavljati in potlej, ko vidijo, da sladke besede vlečejo, začno misliti pa na ženitev, ti postavači.“

„Dič! . . . Kaj si pa ti?“ se je razkoračil Kepec. „Ko bi Kozjega repa ne bilo, pa bi ti proso v plevelu minilo, travo bi ti pa

volk požgal. Možje iz našega konca! S temi ljudmi iz vasi ni nič. Ene poštene nam ne priznajo!... Po leti, ko bodo lazili okoli nas in iskali delavcev, jim hrbet pokažimo, pa rajši kose oponašajmo: Fiv!... fiv!... Sedaj pa domov! O, Kozji rep bo še dober!..."

„Hvala Bogu, da je tako hitro minilo!“ se je oddehnil Rohne, ko se je bila hiša izpraznila.

„So bile že začele, te zgage kozjerepske!“

„Ali znajo kaj družega?“ je vprašal Hren.

„Kmalu nam bi bili ves pogovor razdrli“, je godrnjal Rohnè. „Vidite boter, kako ste bili takrat hudi na Barbiča!... Pa stvari le ni bil tako iz trte izvil, kakor ste vi dejali in kakor se je potlej pokazalo.“

„Sam Bog, da se mi je takrat umikal! Jaz ne vem, kaj bi bil ž njim storil... Oba bi bila nesrečna.“

„Vidite?... Naglica ni nikoli kaj prida. Sedaj se je pa vse prav naredilo. Kaj pa punca pravi?“

„Prav nič ne porajta... Kakor bi ga nikdar ne bilo, še žugne ne o njem, dasi včasih besedo tako zasučem, da bi lahko kaj rekla.“

„Je pa že pametna!“ ...

„Saj pravim... To je bilo samo tako!... Preslepil jo je bil in pregovoril, pa mu je verjela. Ali sedaj, ko sem ji to neumnost izbil, in jo je on potegnil v novi svet, da se ji več ne nastavlja, je pa dobro.“

„Pa jo boste omožili?“

„O, da le pride tak, ki bode všeč meni, pa pojde ž njim!... Kajpak! Doma ne bo!“

Lazarjeva Ančka je pa tudi vedela, da ne bo dolgo doma. On je šel naprej, a ona pojde za njim, ko bo tisti čas prišel... O, za njim je hrepenelo njeno srce, za njim, za Antonom. Sedaj je šele prav čutila, kaj ji je Anton. Mislila je vedno nanj, in strahu koprnela zanj. Pa to je skrivala, ker ni smel nihče vedeti, kaj je v njenem srcu, kaj se snuje v njeni duši... O, kako je težko pričakovala prvega njegovega sporočila!

Nekaj tednov potem, ko je bil odšel Anton, pride Barbič k Lazarjevim, dasi je imel še dve hiši obrati v Kozjem repu.

„O, nič se me ne ustrašite, ne bom še ostal pri vas“, se je izgovarjal Barbič. Samo pogledat sem prišel, ako ste še kaj hudi nâme po tistih besedah, saj veste“ ...

Ančka je zardela, a stari ga je zavrnil:

„E, kar molči o tistem, kdo pa še kaj vé. Kar je bilo, je minilo. Kar brez skrbi pridi!“

„Pa bom prišel čez nekaj dni, ko bom ‚skozi‘. Bom že prinesel žlico.“

„Če je prav ne!“ je dejal Lazar, ki je čutil, da ga je hotel Barbič malo zbsti. „Pa kaj povedi!“

„Bi že kaj, pa bi ti menda ne bil vesel!“

Barbič je obračal oči za Ančko, da je naposled ona to zapazila in ji je kri nemirno zaigrala. Slutila je, da ima Barbič nekaj posebnega zanjo, nekaj od — njega. Zmenila sta se bila pred odhodom, da bo Anton pisal Barbiču, kar bo imel nji povedati, ker bi se sicer lahko pripetilo, da bi pismo zánjo prišlo v očetove roke, kajti na kmetiških poštah niso tako natančni in molčeči, kakor žele ljudje, ki prejema in oddajajo ljubezenska pisma. In kaj bi bilo, ko bi oče ovohal, da prejema Ančka pisma iz Amerike! Na to ni smela Ančka misliti...

Sedaj je bila pa v strahu, da bi Barbič kaj ne izbleknil vpričo očeta. Jezna je bila nanj, zakaj je ni poiskal kje na samem... Pogledala ga je ostro in šinila vun. Starec pa ni mogel kar planiti za njo, ker to bi zbudilo sumnjo; zato se je razgovarjal še dalje z Lazarjem o letini in vremenu.

Ančka pa ni potrpehla zunaj, ampak je zopet pritekla v hišo. Le-tu je kaj premaknila pa zopet kaj odnesla in ko je še enkrat jezno pogledala Barbiča, je zdirjala zopet vun. Barbič je pa le sedel in se pogovarjal... Ančka bi mu bila kar obraz razpraskala od togote, pa si ni mogla pomagati, ampak je samo smukala iz hiše in v hišo, da si je Barbič mislil: „Kako ti je nepočakljiva, o ti nepokoj ti!“ ...

Ko se je pa nekaj dalje pomudila zunaj, naenkrat privpije v hišo: „Oče, oče, pojte no v hlev! Vsa živina je sproščena v hlevu, pa bôde se, da je strah!“

Lazar jo po tem strašnem sporočilu udere iz hiše in za njim mati. Ančka pa hitro skoči k Barbiču:

„Kaj je? ... kaj je?“ ...

Barbič se ji je nasmejal, ko jo je pogruntal. „Ptica si! Jaz bi se ne bil tako izmislil“ ...

„Kaj je?“

„Ná, pa beri! ... To-le je bilo v pismu z naročilom, da izročim tebi ... Je pa gotovo tisoč pozdravov notri. Pokaži!“ ...

„Vam? ... Ne utegnem, ker moram iti pomagat“ ...

„Ančka, ako mu boš kaj pisala, pa napiši; ko pridem k vam na hrano, mi boš pa dala, da mu pošljem. Veš, Anton je nekaj vreden!“

„Kaj vi veste!“

Skočila je v hlev za očetom in materjo, a Barbič je krevsal od Lazarja, smehljaj se in modroval: „Ej, pa ti je zvita stvar kot kozji rog, ta Ančka! Kako ti je starega izvabila iz hiše!“

Lazar se je jezil in ugibal, kdo bi bil njegovo živino sprostil, in je dolžil ženo in hčer. Pa sta ga prepričali, da jih je sam pozabil privezati, ko jih je prignal od korita, in stari je njima moral verjeti ali je pa mislil, da mu je bilo „narejeno.“

No Ančka se je kmalu izgubila. Skrila se je in brala Antonovo pismo ... Tresla se je od razburjenosti, smejala in jokala obenem od veselja. Prebrala je večkrat zaporedoma kakor bi hotela ugeniti njegove misli in občutke, ki jih je imel, ko je pismo pisal. Vse si je hotela vtisniti v spomin in srce ... Pismo je bilo pa tudi zelo važno, zakaj Anton jo je vprašal prav resno, ali še misli nanj in ali je še voljna priti za njim, kakor je bila obljubila ob slovesu? ... Vrhutega ji je pisal, da ima dober zaslužek, da lahko preživi z njim sebe in njo in še lahko dosti prihrani, zakaj v Ameriki je toliko denarja, da si Seljani še misliti ne morejo.

To so bile seveda važne reči, in Ančka je morala dobro premisliti, preden mu je odgovorila. Ljubezen in dolžnost sta se zopet borili kakor že večkrat poprej, a zmagalo

je srce. Pisala mu je dolgo pismo, v katerem mu je obljubila, da pride za njim, kadar hoče, samo pošlje naj ji potrebni vozni list. Obenem pa je izrazila željo, da se, kadar bosta prihranila kaj več denarja, vrneta nazaj k materi in očetu, ki jima bota tedaj gotovo odpustila, zlasti ko bodeta videla, da Anton in Ančka nista prišla praznih rok. „Jaz imam očeta in mater prav rada, a Tebe še rajši in vsak dan priporočam Tebe in sebe sv. Antonu, katerega tudi Ti ne pozabi, saj je Tvoj patron!“ ...

Ko je to napisala, je kmalu končala pismo in je čakala Barbiča, da mu ga izroči.

Barbič je zopet prišel k Lazarju za dva dni. Ljudje so se ga bili že navadili, da ga že ni nihče vprašal, po kaj je prišel, in ko so prinesli skledo na mizo, tudi Barbič ni čakal, da bi ga vabili, ampak kar pomeknil se je k mizi kakor kdo domačih in še mari mu ni bilo, če ga je kdo grdo gledal. O, potem šele, ko je čutil, da ga v kaki hiši težko vidijo, potem se je šele širokoperil, da jim je bil res v nadlego. Nobenega dela se ni priteknil; sicer je pa rad delal po svoji vseči in po svojih močeh.

„Pravico imam iti od hiše do hiše“, je dejal včasih, ko je pripovedoval, kje ga težko vidijo. „In te pravice mi nihče ne vzame. — Samo smrt mi bo zastavila to pot“ ...

Pri Lazarjevih se je čutil sedaj zelo domačega. Z Ančko sta se itak prav dobro razumela, gospodinja je bila pohlevna in je rada postregla, gospodar se je bil pa tudi že vdal „usodi“, da je potrpel in pogoltnil kako pikro besedo, ki mu je prišla nena doma na jezik. Samo to je vselej zabičal ženi, kadar je prišel Barbič v goste: „Veš, ta ni povabljen, nikar se ne bahaj kakor ob žegnanju, ko nimaš nič od tega. Nič se ne boj zamere pri takem revežu!“

Ona je pa vendar ob takih prilikah malo več zabele dela v ponev, in ako je bel močnik zasukala, ni kanila prav nič vode v moko, ampak je rabila samo jajca.

„Saj ne bo on nič poznal!“ Tako je varala moža in tolažila svojo vest.

Barbič je imel po navadi v hiši, kjer je bil, prvo besedo, vsaj pri skledi. Pripovedoval je reči iz svojega življenja, resnične in izmišljene, ali je pa malo obiral tega in onega iz vasi. Ljubil je šalo in smeh pa tudi dražil je rad koga. Na Lazarja je imel posebno piko. Zbadal ga je zaradi njegove prevzetnosti, baharije in zaničevanja revežev, posmehoval se je njegovi razdražljivosti in kmetiškim baharijam... Tudi topot se ni mogel Barbič premagati. Opoldne pri jedi, ko mu je tekel jeziček, je pogledal od strani svojo sosedo Ančko in potem je pa zavil pogovor: „Ta Gornikov ti je pa ptič“...

Nihče mu ni odgovoril, samo Ančka je zardela in mu stopila na nogo, in Lazar ga je jezno pogledal. To pa ni motilo Barbiča, ampak je nadaljeval: „Tako je že bogat, da bi v vasi z nobenim ne menjal.“

„Ta bogat? ... Ta, ki je iz Kozjega repa?“ je vrazil Lazar.

„Ta! ta! Srečo je naredil... Bogatega zeta bi bil imel.“

„Zeta iz Kozjega repa?“

„Pa bi bil vendar bogat zet, zal zet...“

Ančka mu je tako stopila na nogo, da jo je moral umekniti in je zastokal: „Jej, kako me je začelo trgati po nogi!“

„Saj bi te moralo tudi po jeziku,“ je pristavila Lazarica, kateri se je smilila hči.

„Kaj misliš, da je zato ne bo dobil, ker je iz Kozjega repa?“ se je zagnal na videz jezen Barbič v Lazarja.

„Prida nič, tako ti rečem... Kdor kaj náse drži, ne bo dal otroka v Kozji rep...“

„Kdo ga bo pa vprašal? Tako bo dobil, kakršno bo sam hotel. Jaz ga poznam in vem, kako je ta stvar...“

Ančka je vstala in šla iz hiše. Mati je videla solze v njenih očeh pa je zagodrnjala:

„Take reči bi se sama pogovarjala, ne pa vpričo deklina!“

„Naj bo že, kakor hoče, jaz samo še eno rečem. Morda je bilo pa ravno prav, da si ga takrat iz hiše vrgel...“, ker drugače Bog ve, kako bi bilo — sedaj bo pa že dosegel, kar je hotel.“

„Kako ti misliš?“

„Dom in Svet“ 1901, št. 12

„Kakor hočem. Jaz mislim záse, ti pa záse, kakor se ti zdi najbolje.“

„Govorita o čem drugem, da ne bo prepira in nepotrebnih besedi“, je dejala ona in začela sama govoriti. —

Po južini, ko je odnesla mati sklede z mize, in je Lazar odšel v hlev pogledat k živini, ter se je Barbič pomeknil k peči ružit koruzo, je pritekla v hišo Ančka solzna in togotna:

„Izdajavec!“ je siknila Barbiču v obraz in vsa se je tresla.

Barbič se je pa zasmel in jo pogledal.

„O, jaz mu bom že pisala, kakšnega prijatelja ima Anton in komu je zaupal mene!“

Všeč mu je bila v tej razburjenosti pa se ji je smejal.

„Pa piši no, ako veš kam!... Nič se ne boj, punca! Barbič ve, kaj sme povedati... Ali si mu kaj napisala?“...

„Sem.“

„Je pa dolgo pisemce... Kaj si mu pisala?“

„To vam nič mari... Tu-le je pismo, pa mu ga pošljite.“

„Kaj naj mu pa jaz pišem?“

„Kar se vam zdi... Samo to vas prosim, da vpričo mene in očeta ali matere ne govorite o tej stvari. To ni šala!“

„O ti, ti!... Pravo si je izbral... To mu bom pisal“...

Potem ni Barbič pri Lazarjevih ničesar več žugnil, kar bi količkaj cikalo na razmerje med Gornikovim Antonom in Lazarjevo Ančko.

X.

Nekako o svečnici je dobil Barbič pismo iz Amerike in v pismu vožnji listek do Pueblo Co., posebej pa še nekaj denarja.

Barbič je pokazal listek in denar Gornici in ji prebral pismo... Gornica se pa kar ni mogla sprijazniti z mislijo, da bi se njen sin poročil z Ančko proti volji njenih starišev. Nevesta ji je bila všeč, ali misel, da bo Lazar preklinjal njenega sina namesto da bi ga blagoslovljal, jo je strašila. Zato je večkrat očitala Barbiču, zakaj je to svetoval Antonu...

Nič kaj ni bila vesela, ko ji je pokazal denar in prebral pismo; dejala je:

„To bo prineslo nesrečo, veš, pa ti boš kriv te nesreče.“

„O, kako si pa natančna!“

„Vsak greh se maščuje, tudi ta se bo. In bojim se, da bi moj sin ne trpel...“

„Zato trpel? Kako si neumna!“ ...

„Zato... Proti volji njenih starišev se bosta vzela, in to je greh...“

„Pojdi, pojdi! Ko bi jaz ne vedel, kaj je vzrok nasprotovanja Lazarjevega, bi že rekel, da imaš prav. Tako pa, ker vem, da vodi Lazarja samo njegov kmetiški napuh, sovraštvo do revežev in zaničevanje do Kozjerepcev — ni nikakršen greh, ako se vzmeta proti njegovi volji.“

„Kaj veš ti!“

„Ta greh jaz prevzamem, in če ne bom imel večjega, bom lahko izhajal pred večnim Sodnikom.“

„Ko bi se grehi kar prekladali z rame na ramo, bi že bilo... Greh se bo pa še le prav delal. Lazar je nagel človek, in ko bo izvedel, kaj se je zgodilo, bo besnel in preklinjal hčer in zeta, in v njegovem srcu bo poglano sovraštvo, ki ga ne bo nikdar izrvati...“

„Morda je nekaj tega res... V prvem hipu bo pač malo jezice, in morda bo Lazar tudi robantil — ali čas bode vse pogladil. Lazar se bo vdal in pozabil in še ljubil bo svojega zeta, ako se bo kdaj vrnil iz Amerike kot bogat mož.“

„Ko bi bilo res tako!“

„Boš videla, da bo. Jaz morda tega ne bom čakal, ker sem star; ti si krepkejša, ti morda doživiš... Jaz ne vem, zakaj sem se vteknil v to stvar. Res imam rad tvojega sina, ker je možki in stanoviten, vseč mi je tudi Ančka, vrgla se je bolj po materi, ali Lazar mi ni prav nič vseč. Njegov napuh, nasprotovanje in trmoglavost me dražijo. In morda me je ravno to, da bi njemu kljuboval, privedlo tako daleč, da sem svetoval Antonu to pot do zmage...“

„Tako! Ti si malopridnež!“

„Reci, kar hočeš!... Lazarja bo pa to le jezilo — — —“

Ančka je s čudnimi občutki vzela karto in denar, ki ga ji je prinesel Barbič.

„Tako, sedaj ga boš dobila!“ ji je dejal Barbič. „Zvest fant je ta Anton, le rada ga imej! Kdaj pojdeš?“

Ančki se je utrnila solza, v prsah ji je postalo tesno, da je vzdihnila: „Oh, da bi vsaj tega ne bilo treba!“

„O-ho!“

„Kaj veste vi, kaj se pravi, pustiti dom in stariše, pa iti za njim... Pa tudi to bi se premagalo lahko, ko bi vsaj stariši zadovoljni bili. Tako pa — —“

Ančka si je zakrila oči.

„Tako pa ti nisi pravo dekle... Anton se je preveč zanesel nate!“

To očitaje jo je zbodlo.

„Ali veste vi, kaj so stariši? ... Pustite me!“ ...

„Prava ljubezen vse premaga“, je zamrmral stariš in je odšel godrnjaje. Barbič ni vedel, kaj se godi v Ančkini duši, niti slutil ni, koliko duševnih borb je že pretrpela. Drugače bi je ne bil sodil napačno.

Za Antonom jo je vleklo srce. Njena ljubezen je bila močna in stanovitna. Ljubila je čvrstega, ponosnega mladeniča, spoštovala je njegovo močatost, odločnost in razum. Zavest, da nobeden ni tak, kakor njen Anton, da je za njim že marsikatera obračala oči, da je koprnelo že marsikatero srce brez uspeha po njem, da si je on izvolil le njo — jo je podžigala in utrjevala.

Toda prišli so dvomi in pomisleki, ko se je oglašala ljubezen do starišev, ko jo je razum opominjal dolžnosti do njih, ko ji je četrta božja zapoved vedno bila v spominu: Spoštuj očeta in mater . . .

„Ali jih ne ljubim?... Ali jih ne spoštujem?“ S temi klici obupane duše je hotela potlačiti opomine božje zapovedi.

O, kako ji je bilo hudo, ko ji je vest vedno očitala: „Le delaj tako! . . . Le žali stariše, ki so ti dali življenje! Kakšen otrok si ti, ki ne ubogaš starišev?“

V tacih trenutkih je omagovala in iskala opore, ob katero bi se naslonila, in z nekim zadovoljstvom je poslušala drug glas, ki ji

je dejal: „Tvoja ljubezen je prava; saj ga ljubiš s čistim srcem in nesebično. Ne bogastvo, ne stan te ni omamil, pač pa te vleče k njemu le njegova vrlost in poštenost. Ne bojiš se revščine poleg njega, ne bojiš se z ljubeznijo v srcu nobene nadloge...“

Očetovo oviranje se ji je zdelo nasilstvo, ko si je mislila: „Oče mislijo samo na denar in si ne morejo misliti sreče in zadovoljnosti brez bogastva. Ali je to sreča, to vedno pehanje za denarjem, ko človek čuti neko neutешljivo lakoto po bogastvu, ko družega ne misli, nego kaj si bo pridobil... Ko srce ničesar ne občuti, in le mrzli razum mirno računa z mrzlim denarjem? Ali je življenje poleg tacega moža prijetno?... Tacega življenja ne maram... O, oče, oče, zakaj ste taki! Zakaj mislite, da je sreča vaše hčere odvisna od bogastva!“

Ančka je trpela pod težo teh bojov... Vedno razburjenje, noči brez spanja, strah pred očetom in koprnenje za Antonom, vse to je puščalo sledove na njenem prej tako cvetočem obrazu. Nemirno so lesketale njene oči, rdečica na licih se je umeknila bledici, in čelo se ji je gubalo; taka je že bila, kakor bi jo napadala huda bolezen.

Njena ljubezen pa je zmagovala dušne dvome in glas vesti, da je sklenila: „Sedaj pojdem za njim. Sv. Anton nama pomaga!“...

„E, ljubezen, to je huda reč“, je modroval Barbič, ko mu je povedala, da ne bo odlašala nič več. „Mlad človek ima več srca nego pameti. Pravzaprav je pa Ančka tudi pametna. Jaz bi tudi tako naredil. Kaj bo njen stari potem počel? Kdo vé, kako bo sprejel zeta iz Kozjega repa?“

Anton je bil Barbiču pisal, naj vse oskrbi, da pojde Ančka na pot in naj je spremi vsaj do agenta. Za boljšo in lažjo skrb mu je poslal nekaj denarja in mu obljubil še več, ako pojde vse po sreči. In zato je Barbič poskrbel...

Z Ančko sta se večkrat posvetovala in ugibala, kako bi se umeknila, da bi pre-zgodaj ne opazili njenega bega.

„Ko bi ti mogla s kakim izgovorom v Ljubljano kaj kupovat!“

To misel je bil nekoč izrazil Barbič, in ta misel je bila Ančki všeč, da se je pečala ž njo.

Lazarica je pitala kopune za prodaj. Vsako leto je šla pustne dni ž njimi v Ljubljano, ker se tedaj najlažje in najdražje prodado. Tudi to leto je bilo nekaj kopunov odločenih za Ljubljano, in mati in hči sta jih pitali. Ko je nekoč Ančka krmila kopune, ji kar nenadoma pride misel: „Lej, ti bi lahko kopune nesla na prodaj!“... Ta misel je ni več zapustila, ker je rodila takoj drugo misel: „Tokrat pa lahko uideš...“

To je povedala Barbiču, ki se je kar razveselil in je precej pisal v Ameriko, kdaj pojde Ančka na pot. Tudi v Ljubljano je šel takoj k agentu, da je poizvedel, kako bo potovala z vožnjim listom, ki je bil prišel iz Amerike.

„Nič se ni treba bati,“ ga je pomiril agent. „Ko pride v moje roke, jo bom že spravil na pravo pot. Nič hudega se ji ne bo zgodilo.“

Lazarica je nameravala sama prasniti o pustu s kopuni v Ljubljano, ker se je zanašala, da sama najboljšo in najbrže prodaja; rada je tudi slišala moževo pohvalo, ako je dobro prodala. Ko je pa nekoč Ančka krmila kopune, in jih je prišla mati gledat, pravi Ančka: „Mati, dejte, bom šla letos jaz v Ljubljano prodajat kopune!“

„Ti?... Ko bi jih še prodati ne znala.“

„Pustite me no! Bom že prodala kako, nekaj mi boste vi povedali, kako naj se lotim, nekaj se bom pa od drugih naučila, saj nisem tako neumna. Ljubljano bi pa tudi rada videla“...

Tokrat ji mati še ni obljubila; a ker je bila Ančka stanovitna in je mater vedno nadlegovala, ji je naposled pritrdila: „No, boš pa šla... Bom vsaj videla, kako boš prodala“...

Kopuni so bili kaj težki. Lazarica jih je jemala v roke in ujčkala, presojevala vrednost in naročala hčerki: „Ta bo toliko... Ta je še težji in boš morala več dobiti zanj... Lej, ta je manjši in zdi se mi lažji, ga boš lahko nekaj ceneje pustila, ako ne bo nobena hotela toliko zanj dati, kot za

onega. Za vse boš lahko približno nekako toliko dobila ...“

„Ali pa še več, mati.“

„Bodo oče pa še bolj veseli, pa jih boš lahko pregovorila, da boš imela spomladi kaj novega.“

„E, jaz jih bom že v miru pustila ... Naj imajo tiste groše! ... Naš oče mislijo, da brez denarja ni sreče...“

„Si še zmerom huda nanje?“ ...

„E, kaj bom huda ... Oče po svoje, jaz pa po svoje. Hudo mi je pa le...“

„Lej! ... Lej! ... Tako ga imaš še vedno rada!“ ...

„Rada! ... Kar je zrastle v srcu, se ne dá iztrebiti ... V očetovem srcu je pognala ljubezen do denarja, je zrastle mržnja do revežev, v mojem srcu je pa zrastle ljubezen do Antona ...“

Mati je globoko vzdihnila in dejala: „Sedaj je vsa ljubezen zastonj!“ ...

Ančka bi bila razkrila materi vso spletko, pa se ni zanesla dovolj. Bala se je, da bi ne povedala materi očetu. Samo to je rekla: „Boste videli, da bo Anton moj!“ ...

„O, ti svojeglavka ti! Pa bi bila tepena, ko bi te oče slišali!“ ...

„To se že pretrpi!“ ...

„Jaz ti nič hudega ne rečem. Jaz bi bila tudi z Antonom zadovoljna. Ker pa iz tega ne more nič biti, zato se izpametuj in si ga izbriši iz glave, pa se ozri za drugim, ki bo vseč očetu ...“

„Izbrala sem si ga po svojem srcu in si nobenega družega več izbirala ne bom.“

„Svojeglavka! ... Pa dej, da bo solnce zvečer vzhajalo.“

„Bomo videli!“

„Ješ! ... Ješ! ... Kakšen je ta otrok! Stari pa trd, tako trd!“ je vzdihovala Lazarica.

Že prejšni dan je bila šla Ančka v cerkev pripraviti se za dolgo in neznano pot in je obiskala svoje prijateljice. Ker je imela solzne oči, so jo izpraševale, kaj ji je, in ko je šla od njih, so se čudile in ugibale, kaj bi ji bilo ... In tudi materi ni odšla njena žalost. Vprašala jo je skrbna: „Ančka, ali si bolna?“

„Nič mi ni“, je zavrnila hčerka in se ji umeknila, da bi je ne premagala žalost vpricho matere.

„Ančka, ako si bolna, pojdem pa jaz s kopuni na trg.“

O, sedaj se je pa naredila Ančka trdno, ker je videla, da, ako bode žalostna, niti v Ljubljano ne bo smela, češ, da je bolna. In Barbič bi jo v Ljubljani zastonj pričakoval.

„Kar je, je“, je rekla sama pri sebi in se odpravljala na pot. Težko je premagovala žalostne občutke, ki so vstajali v njenem srcu, pa jih je morala ...

Mati ji je odnašala kurnik na postajo. Preden je Ančka šla, se je ozirala po hiši, kakor bi si jo hotela vtisniti v spomin, božala je že nekaj dni mlajše sestrice in bratce, a preden je stopila iz hiše, je dejala: „Z Bogom, oče!“ ... Pomočila je prste v kropilnik in se prekrižala.

„Pa dobro prodaj!“ je zavpil oče za njo.

Ančka si je obrisala oči in šla za materjo.

Mati ji je gredoč še naročala, kako naj prodaja, kam naj gre ponujati, ako ne bo kupca na trgu. Zabičavala ji je, naj pazi na denar, da ga ne izgubi ali ga ji kdo ne izmakne, zakaj v mestu so vsakovrstni ljudje, tudi malopridnih je dosti vmes.

„Pa molite zame, mati!“ je izpregovorila Ančka, preden je stopila v voz. „Dajte mi roko!“ Komaj se je premagovala, da ni glasno zajokala.

„E, saj ne greš tako daleč!“

Ančka se je pa stisnila v vagonu v kot, zakrila si oči in jokala do Ljubljane ...

Zdelo se ji je hudo, ker je na tak način šla od doma, od matere in očeta.

Na ljubljanski postaji jo je sprejel Barbič, ki se je bil pripeljal s prejšnjim vlakom.

„Ančka, vse gre po sreči. Kopune bova kar k ‚Slonu‘ nesla, ker sem že izvedel, da jih kupijo; pri agentu je pa tudi družba, s katero boš potovala“ ...

„Oh, kaj delam, Barbič! Tako mi je hudo ... Ko pridete domov, recite vsem, da jih prosim odpuščanja!“

Vzdignila sta kurnik s kopuni in šla k ‚Slonu‘.

XI.

„I, kje je pa punca ostala?“ je dejal Lazar zvečer, ko Ančke le ni bilo, dasi je vlak že davno zapiskal na postaji.

Čakali so še precej časa, potem so šli pa v velikih skrbah spat.

„Gotovo ni prodala pa čaka“, jo je izgovarjala mati, katera je pa bila tudi vsa v skrbah. „Prodati ni znala, sedaj pa čaka. Ti reva, ti!“

„Kaj jo pa zaganjaš v Ljubljano, ko veš, da ne zna še prodajati. Bogve, kako bo prodala? Ti bi bila več iztržila.“

Ančke pa tudi drugi dan ni bilo domov. Zjutraj so se tolažili, da bode prišla popoldne, popoldne so pa mislili, da pride zvečer gotovo, in mati jo je šla zvečer čakati. Vlak je priropotal, nekaj jih je izstopilo iz vozov, Ančke pa ni bilo nikjer, in tudi nihče ni vedel zanjo...

„Kje je ostala naša Ančka?“

To vprašanje je mučilo mater. Nekaj jo je presunilo. Čudne slutnje so vstajale, in domišljija ji je pravila to in ono... Težko je šla domov. „Le kaj bo dejal on!“ Obetala si je, da dekleta nikoli več nikamor ne izpusti. Oh, kako jo je skrbelo!

Mož je gledal srdit, da se je Lazarica kar tresla in jokala. Spomnila se je, da ji je dejala hčerka: „Pa molite zame!“... To se ji je šele sedaj čudno zdelo in začela je ugibati, kaj je hotela Ančka s temi besedami. Pa ni mogla ugeniti; molila je pa celo noč iskreno, ker ni mogla zaspati. Povedala ni možu nič, kako se je obnašala Ančka pred odhodom, ker se je bala njegovega očitanja. Dozdevalo se ji je, da je Ančka nameravala nekaj, ker je zadnje dni nekako čudno govorila in se obnašala nenavadno.

Zjutraj je pa dejala možu: „Jaz jo grem iskat!“

„Pa mi jo dōbi!“ je rekel on. „Pustila si jo samo, ko veš, da ni še vajena ničesar in še nikjer ni bila. Sedaj jo pa išči!“...

Na videz je bil Lazar miren, a v resnici so ga mučile hude skrbi. „Kje je? Kje je?... Kam je šla?“... O, on je ljubil hčer, bil je

ponosen nanjo in dostikrat je mislil: „Dobiti ji moram dobrega, premožnega moža, da se ji ne bo godilo slabo...“

Po Dolgem selu je pa zašumelo, da Lazarjeve Ančke ni iz Ljubljane, da se je najbrže izgubila. In to je zašumelo na uho tudi Gornici tam v Kozjem repu, pa je vzdihnila: „Oh, kaj bo pa sedaj!“... Ona je že vedela, da jo je Barbič srečno odvedel iz Ljubljane in je sedaj molila, da bi se vse prav izvršilo. Ko bi Lazar ne bil tako visoko od nje, bi mu bila šla povedat, da naj ne skrbi, da je šla hči za ženinom; tako je pa le Barbiča priganjala, naj vendar on razglasi, kam je šla, da ne bodo tavalili Lazarjevi v temi in v strašnih skrbah.

„O, naj le še malo počakajo! Dekle mora biti na morju ali vsaj pri morju, prej ne povem.“

Ko so ga ljudje izpraševali, ako on kaj vé, kje je Lazarjeva hči, se je obnašal skrivnostno, oči so se mu živo lesketale, da se je začelo nekaterim dozdevati, da vé on več nego drugi.

„Ti veš!... Barbič, ti veš!“ — Tako so ga napadali.

„Jaz vem? Ali je moja hči?... Ali sem jaz njen ženin?... Hehehe... Iščite jo, komur je kaj mari!“ se je jezil Barbič pa smejal zraven.

Dekleta so tekala od hiše do hiše, izpraševala se in ugibala, izpraševala fante, pa nihče ni nič vedel. Drugekrati so vedeli vsako najmanjšo stvarco, sedaj pa čisto nič. To je bilo vendar preveč!

Lazarica je prišla iz Ljubljane vsa brez glave, obupana in objokana. Doma jo je mož natepel — in potlej se je pa sam odpravil iskat dekleta. Pa tudi on, ki je drugekrati vse vedel, vse prav opravil in dognal, je prišel domov še bolj obupan, kakor žena, zakaj za Ančko ni bilo ne tiru ne sledu... O, to je bilo joka v hiši! Celó on se je brisal... Glave pa še vendar ni izgubil, zakaj na pepelnično sredo je šel povedat v župnišče, da se mu je izgubila hči, da naj oznanijo na prižnici, da pride povedat, kdor jo je videl ali našel vsaj sled za njo. Pišejo

naj pa gospod župnik tudi drugim gospodom, da to oznanijo.

„Dobiti jo moram, naj velja, kar hoče! Za par volov mi ni nič, kadar je tako“ . . .

Župnik je pomiloval in tolažil, kar je mogel, potrtega Lazarja. Vsa stvar se mu je čudna zdela. Premišljeval je in ugibal, kam bi se bilo dekletke vteknilo — a nič pravega mu ni moglo priti na um. Slednjič pa kakor bi mu bilo nekaj šinilo v glavo . . .

„Kaj pa, Lazar, ali si nista bila z onegavim Antonom nekaj tako?“ je vprašal Lazarja.

Lazar je mencial in mencial na to vprašanje — nazadnje je moral pa le priznati, kar je vedel.

„Ej!“ se je nasmehnil gospod župnik, pomel si roke in privzdignil kazalec, kakor bi hotel reči: „Jo že imam!“

Lazar je pa odločno odmajal z glavo: „To pa že ne, to! . . . Naša punca je prepametna, ona vé, da jaz ne pustim kaj tacega!“

„E! . . . e! Bomo videli, kaj bo . . . Bom pa oznanil!“ . . .

„Pa še drugam pišite!“

„Danes je sredo. Do petka bom počakal s pisanjem, morda se ta čas najde, ako ne, pridite povedat, bom pa potem pisal.“

„Je že prav, gospod . . . Ampak tistega ne smete misliti, da bi še kaj imela z onim, celo sedaj ne, ko je on že v Ameriki!“ . . .

„E! . . . e! . . . Saj je tudi tja pot . . .“

Lazar se je vrnil domov brez tolažbe. Otresal je z glavo, ko se mu je vrivala misel, da je šla morda Ančka res za Antonom . . . Zdelo se mu je nemogoče. „Kako neki, brez denarja, brez obleke, brez slovesa in kar tako“ . . .

Še bolj je bil zmešan.

Drugi dan potlej je bil v Dolgem selu mali „pust“.

Seljani so se gostili s tistim, kar jim je bilo ostalo na pustni dan. Kakšen krof se je še dobil, malo družega pečenja, kakšne kosti se niso bile ob pustnem dnevu dovolj obrale, pa še kaj tacega je ostalo, kar ni bilo za druge dni.

Rohne je glodajoč kračo dejal nepovabljenemu gostu Barbiču: „Post je dolg, treba se je podpreti.“

„E, slabi časi, slabi časi so nastopili,“ je vzdihnil Barbič: „Bo pa samo mleko tja do velike noči!“

„Bog ve, kje je Lazarjeva punca pustovala?“ je izpregovorila Rohnečka. „Doma so imeli žalosten pust . . . Meni se smilijo.“

„Jaz vem!“ je dejal Barbič čez nekaj časa, ko je premislil.

„Ti veš? . . . Tako povedi! . . . Zakaj pa molčiš?“

Kar tako so ga napadli. Toda to Barbiča ni čisto nič vznemirilo; z roko se je obrisal okoli ust, pogladil muštace na desno in na levo in jim odgovoril: „Boste že izvedeli“ . . .

Več pa ni hotel povedati, in ko mu je Rohne zagrozil, da gre k Lazarju povedat, da Barbič vé, mu je dejal: „Ni treba, saj mu grem sam. Kaj bo še dalje skrbel, ko ni treba, ko ni puncni nič huđega.“

Potlej se je pa Barbič nabrisal. Obril se je, pripel obe svetinji, zvihal brke, pa je šel k Lazarju.

Lazar je v veži cepil trske; z levico je opiral na stebru hrastov ocep, z desnico je pa vihtel žatlaho pa mahal, da so se trske po vsej veži razletavale.

Barbič je obstal na vratih, se naslonil na oboj in gledal Lazarja, kako silno vihti žatlaho, kako mu polzé po čelu znojne kaplje . . . Ko ga je Barbič pozdravil, je samo globoko vzdihnil in ga pogledal proseče . . . Barbič se je v srečo smejal in neko zadovoljstvo ga je obšlo. Zdelo se mu je dobro, ko si je domišljal, da je ravno on ponižal tega Lazarja in je pripomogel, da bo hči tacega bahača vzela človeka iz revne hiše, katerega je on preziral . . . Nekaj časa je stregel Barbič tako na pragu svoji škodljivosti, potem je pa dejal: „Pa malo prenehaj, Lazar, ti bom nekaj povedal“ . . .

„Ako veš kaj prida, le povej, drugače pa kar pojdi, žalosti je tako dovolj pri nas“ . . .

„Precej ti bo odleglo . . . Nobene skrbi več ne boš imel.“

„Ti kaj veš?“ . . .

„Lej, to-le je denar za kopune!“ ...

Barbič seže v žep in mu ponudi pripravljeni denar.

Lazar ga je debelo pogledal.

„Kaj me boš gledal? — Ná denar in ga preštej ... Videl boš, da sva dobro prodala.“

„Kje je pa dekle?“ se je izvilo Lazarju iz prsi. To je bil bolesten krik obupanega očeta.

Barbič se je nasmehnil, stopil bliže in vsul denar na steber, pa dejal: „Očetovega denarja ni hotela nesti s seboj, ko je šla za njim“ ...

„Za kom?“ je vprašal hlastno Lazar.

„Za njim! ... Za Gornikovim Antonom v Ameriko“ ...

Lazarju sta padla žatlaha in ocepek iz rok, prijel se je za glavo pa je zaječal obupan: „Ješ! ... Ješ! ... Ješ!“ ...

Nato je stopila v vežo mati, in ko je videla moža vsega strtega, je vprašala: „Kaj pa je? ... Kaj pa je?“ ...

Mož jo je pogledal z žalostnimi očmi in vzkliknil, kakor bi bilo vse izgubljeno: „Šla je! ... Šla je! ... Ančka je šla za njim.“

„V Ameriko je šla“, je pristavil Barbič. „Pa ga je res rada imela“ ...

Oče in mati sta jokala in gledala brez tolažbe, a Barbič ju je gledal in se v srcu smejal, češ: „E, naposled bo pa vender zet iz Kozjega repa dober“ ...

Ko se je Barbiču zdelo dovolj joku, je pa dejal:

„Zakaj tulita brez potrebe tako? ... Obrišita si solze in se veselita hčerine sreče!“

Lazar je poskočil in zavpil: „Sreča? ... Pasja sreča je to! ... O, sramota! Moj zet bo iz Kozjega repa ... Le kdo mi je to naredil?“ ...

Barbič se je hotel pobahati s svojo zmago, pa je dejal z zadovoljnim smehom:

„Jaz sem jo spraval za njim ... Meni se zahvalita!“

„Ti? — Ti?“

„Jaz, jaz! ... Ljudem, ki se imajo radi, se mora pomagati, da pridejo vkup!“ ...

Lazarja je obšla besnost, ko je spoznal človeka, ki mu je to naredil.

„Torej ti?“ je zakričal in se vrgel na Barbiča, ki se je zvrnil takoj vznak, ko se je zaletel vanj Lazar. Na napad Barbič ni bil pripravljen, a bi se tudi ustavljati ne bil mogel močnemu dedcu — pa je padel z glavo na prag tako nesrečno in silovito, da je imel takoj dovolj.

„Tako ti si tista hudoba, ki mi je to naredil!“ je vpil Lazar in ga obdeloval s pestmi in suval z nogami. „O, ti duša ti! ... Ti pes!“ ...

Barbič je pa samo hropel, in kri se mu je mešala med slino.

„Jázes, ubil si ga!“ je vzkliknila Lazarica, zagrabila moža in ga vlekla proč. „Pusti ga! ... Pusti ga!“ ...

On se pa ni zmenil zanjo, kar otrese se je je, pa tolkel in suval Barbiča naprej, sikajoč grožnje in psovke. Šele Rohne in drugi, ki so prihiteli vsled krika, so ukrotili besnega Lazarja.

„Pomagajte!“ je vpila Lazarica obupana. „Pomagajte!“

Eni so držali Lazarja in ga mirili, drugi so pa ogledovali Barbiča.

„Umr! nam bo!“ je dejal Hren. „Nesimo ga v hišo!“

Možje so ga prijeli, nesli v hišo in položili na klop k peči. Rohnečka je zvila staro Lazarjevo kamižolo in mu jo porinila pod glavo.

„Vun ga vrzite, vun iz moje hiše!“ je kričal Lazar ves besen, ko je videl, da so ga prinesli v hišo. „Ta mi je to naredil! ... Ta mi je zapeljal otroka. Proklet! ... Proklet!“

„Nikar ga ne kolni! ... Umr! bo! ... Bo že dobil kar je zaslužil“, ga je pogovarjal Rohne.

„Naj se stegne! Čak, da mu pomagam!“ ...

Komaj so ga udržali, da ni iznova planil nanj, in potem so ga peljali v kamrico, kjer so ga stražili ...

Barbiča so močile ženske z vodo. Ko se je zavedel, je izpregovoril komaj razločno: „Slabo mi je ... Menda bom umrl“ ...

Ženske so zavpile: „Brž po gospoda!“

Nekdo je skočil k mežnarju, ena ženska je umivala Barbiča, druga je pometala.

„Kaj bo? ... Kaj bo?“ ... je tarnala Lazarica in prosila: „Pomagajte mi!“ Vsa je bila brez glave.

Prinesli so križ in sveče in pogrnilo mizo. Rohnečka je stopila k Barbiču in mu povedala: „Gospod bodo prišli, pripravi se!“

Eni so posedli po klopeh, drugi so se razšli po vasi, da raznesó, kaj se je zgodilo. V začetku ni nihče vedel, kaj je pravzaprav, polagoma so pa že prišli stvari do dna nekaj iz Lazarjevih besedi, nekaj pa iz njenih ...

„O, ti punca, ti! ... Kako je korajžna!“ so dejale ženske.

Lazar je bil pa neutolažljiv. Žalost in jeza sta ga razburjali, da so ga le s težavo krotili. Šele, ko je zapel zvonček v veži, je umolknil, pokleknil k mizi, si podprl glavo in vzdihoval ...

Barbič se je dolgo izpovedoval ... Po prejemu svete popotnice pa pride gospod župnik k Lazarju in pravi: „Oče, bolnik vas želi videti!“ ...

„Pa jaz njega ne ... Iz hiše naj ga vržejo!“ ...

„On umira!“ ...

„Naj! ... Prej naj bi bil, prej ... Preden mi je to storil!“

„Prosi vas odpuščanja!“

„Nikoli, nikoli! ... Odpustim mu pa ne!“

Župnik je napel druge strune in govoril Lazarju na srce. Omečil ga je, da se je vdal in šel z njim v hišo. Lazar se je tresel, ko je stopil k peči. Nekaj časa se gledata z Barbičem, kakor bi ne vedela, kaj bi rekla, potem pa zbere Barbič vse moči in reče, da so ga vsi slišali, ki so bili v hiši:

„Odpusti!“

Lazar se je stresnil, solze so se mu udrle in je vzkliknil: „O, da si mi to naredil!“

Barbič ga je gledal proseče, da se je vsem smilil in so začeli nagovarjati Lazarja:

„Kar se je zgodilo, se je! ... Odpusti mu, ko te prosi!“

„Dajte mu roko in pokažite, da ste kristjan!“ ...

Lazar se je še nekaj časa obotavljal, potem je pa le prijel Barbičevo desnico in dejal: „Jaz ti odpustim, za nesrečo moje hčere boš pa le ti odgovoren.“

„Bo že Bog prav naredil!“ je dostavil župnik, da se je vsem olajšalo srce, in se je po obrazu umirajočega razlil žar veselja.

Župnik in Lazar sta pa šla v kamrico, ker sta se imela še precej pogovoriti.

Nekaj ur potem je Barbič umrl in v Lazarjevi hiši so napravili zanj skromen oder ...

Vsa vas je pa razpravljala o tem, kar se je bilo zgodilo.

XII.

Za tisti večer je bilo zopet „ukazano“. Nihče ni vprašal ukazovavke, kaj bo; po večerji so kar vsi prišli iz Sela in iz Repa. Sedeli in stali so na starih sedežih in pričakovali, kaj bo, gledajoč se nezaupno, kakor vselej, ko se ni vedelo, kaj pride. Kepec je vlek na uho, kaj razpravljajo ob mizi, z roko je pa dajal znamenje tovarišiji, naj molči.

„Kaj boš vlek na ušesa!“ je zavpil za njim Joštek, kateremu je bilo zmanjkalo potrpežljivosti. „Tja stopi pa reci, da tako se psa ubije, kakor je Lazar Barbiča ...“

Po teh besedah je hipoma vse umoknilo. Za nekaj trenutkov pa se oglasi nekdo iz gneče blizu vrat:

„Saj ga ni ubil!“

„Kaj ga ni? ... Ali ga ni s sekuro? ... Zakaj je pa mrtev?“ so zrasli Kozjerepci in se srdili.

„O, pamet! ... Pamet! ... Saj ste možje!“ ... je pogovarjal Rohne.

„Matci, kaj ječite, ko ni treba ... Jaz sem ga videl Barbiča, prav celo glavo še ima!“ se je oglasil Kravajec.

„Pa ga je vendar ubil! Lazar ga je ubil! ... V luknjo ž njim!“

„Veseli bodite, da ni več Barbiča, matci! ... Ga vsaj pasti ne bo več treba!“ je prevpil Kravajec druge.

„Možje, to ni vredno besede!“ je dejal Rohne.

„Lejte, lejte, to ni besede vredno, ako kmet ubije reveža!“ je zažgolela Sivka ob peči. „Pa naj bi bil eden od nas Lazarjevemu petelinu na prste stopil! To bi bil dir! Precej

bi bila komisija na vasi, pa bi nikoli ne bilo dosti plačevanja . . . Nas eden seveda ni vreden toliko, kolikor kmetov petelin . . .“

Po teh besedah je nastala mučna tihota, katero je izpridil Rohne, ko je zavrnil Sivko:

„Baba je baba. Govori, da le zija. Mari bi bila molčala, ako nisi vedela kaj bolj pametnega povedati!“

Ženske ob peči so poskočile, Kozjerepci so pa zagnali vrišč: „Prav je povedala! To je bila enkrat poštena beseda! Prav tako je!“

„Ječite za prazen nič!“ je vpil Kravajec. „Bog, da je Barbič s poti.“

Tu je hrum še naraščal. Prepirali so se semintja, vpili drug na družega, in precej časa je poteklo, preden je mogel ‚mož‘ govoriti.

„Zlepa se pomenimo! Nikar ne bodite precej v ognju! Nikar ne obdolžujte po krivici Lazarja! . . . Barbič je sam pal. Vznak je pal pa udaril z glavo ob prag pa je imel zadosti, ker je bil star“ . . .

„Tako je!“ so potrdili nekateri.

„E, boter, saj se poznamo!“ ga je zavrnil vojvoda Kepec; trditi pa vendar ni hotel nihče, da ga je res ubil, ker ni bil nihče zraven.

Prvi hip se je bilo razneslo po vasi, da je Barbiča ubil Lazar, in v Repu so bili povedali, da s sekiro. Zato so bili Kozjerepci tako razjarjeni, ker se jim je zdelo, da hočejo kmetje nekaj prikriti.

„Kaj pa hočeš?“ se je postavil Kravajec pred Kepca.

„Kdo pa tebe kaj vpraša?“

Kepec ga je pahnil od sebe, in Joštek mu je prigovarjal:

„Daj ga daj, da te bo pomnil; kar v trebuh ga daj, tega, ki ne vé, ali je kmet ali je nas eden!“

„Matci!“ . . .

„Torej mrliča imamo“, je začel potem Rohne. „Bog se usmili njegove duše! Treba ga bo pokopati. Svojih nima nikogar, pa tudi denarja nima nič. Mi moramo skrbeti za pogreb in dati — —“

„Mi ne damo nič!“ je zagrmelo v kotu.

„Ali sem morda jaz dolžan kaj dati?“ se je zagnal Rohne.

„Mi tudi nič!“ je odmevalo v kotu.

„Kdopak bo dal?“ je vpil Rohne. „Ker smo mu morali dajati jesti, ga moramo tudi spraviti.“

„Le spravi ga, ako hočeš!“

Rohne se je s težavo premagoval.

„Treba je nekaj denarja za sveče, za naličje, pogrebne in pa še kakšen vinar drugače odleti. Denar mora biti.“

„Hahaha!“ . . .

„Po dva groša bo zadosti!“

„Od nas že ne boš nobenega dobil“, ga je zavrnil Kepec in vprašal svoje: „Kaj ne, da ne, fantje?“

„Ne, ne!“ . . .

„Jaz tako pravim: Kmetje naj ga pokopljejo sami ali naj ga pa imajo! Nas ne more nihče prisiliti. V moji hiši ni mrliča, v vaši ga tudi ni! . . . Nam ni na poti . . . Pa še eno rečem: Drugekrati botri tako skupaj držé, naj pa še sedaj. Sami spravite Barbiča!“

„Kdor ga je ubil, tisti naj ga pokoplje!“ je zavpil Joštek.

„Prav si povedal“, ga je pohvalil Kepec in se še obrnil k svojim: „Fantje, za nocoj smo tukaj odpravili. Le pojdimo!“

Z vikom in krikom so se vsi mali ljudje vsuli za Kepcem

„Pa smo jih zopet enkrat, te kmete! E, pravica je naša!“ so si dajali duška Kozjerepci pred hišo.

Kmetje so se v hiši pa kar spogledovali. Nobeden ni vedel, kako bi začel. Naposled pa vendar vzdihne Rohne: „To so preglavice!“

„Pa kakšne!“

„Za nič družega nam niso, kakor za nadlogo. O, kako bi bili mi srečni, ko bi Kozjega repa ne bilo!“

Možje so prikimali, in Hren se je oglasil: „Zakaj pa mislite, da so se tako kratili dati tista dva groša? . . . Zato, ker jih nobeden ne premore . . . Vse od kraja bi bil lahko na glavo postavil, pa bi se ne bilo nič potočilo po tleh.“

„Hahaha!“

To je potolažilo može, da so zborovali mirno naprej.

„I, kakopak! ... Botra ne smemo pustiti tako.“

To geslo jih je vodilo nadalje. Potem, ko so se bili domenili o pogrebu in vsem drugem, so se pa še zmenili o živih, o Ančki in Gorniku. Ej, to je bilo še govorjenja tisti večer pri Rohnetu! Vsi so bili enih misli, ko je dejal Rohne: „Ta dva sta jo pa izvila, ta dva!“

Kozjerepci so bili zaradi zmage kar iz sebe od veselja. Ko so se pomikali v svoj konec, so pa vrezali po vasi tisto dolgo pesem, pri kateri je lahko Joštek dal občutiti svoj bas, pri kateri je začetek in konec enak in je po sredi ravno taka, in ki se glasi:

„Nocoj, nocoj, je dolg večer, je dolg večer, je dolga noč — nocoj!
Je dolg večer, je dolg večer,
je dolga noč — — —“

Tako so pripeli v Kozji rep, kjer so bile brž vse ženske pokonci in so ugibale, kaj se je zgodilo. Všeč jim je bilo petje, pa so si pripovedovale veselo: „Ej, znajo pa, naši! Slišite, kako delajo?“

Pred Kepčevo domačijo se vstopijo v krogeljico, da odpojó do konca.

„Možje! ... Kar v našo hišo pojte. Nocoj jaz tako ne morem spati od veselja ... Baba je popoldne prinesla za pet vinarjev petroleja, pa naj pogori v čast božjo!“

Tako jih je povabil ‚vojvoda‘ v svojo hišo, in so res šli, ker to je že tako v Kozjem repu, da kadar je treba, držé skupaj. Še iz drugih hiš so pritisnili skupaj, potlej je bilo pa veselje.

„To smo jih! ... Nocoj smo jih pa! ... Hren je kar grčal ... Še babe so se bile postavile!“

Vse vprek so se bahali pa krohotali, da se je hiša tresla.

„Ali nisem dejal, da bo zmaga naša?“ je povzel Kepec. „Pa je tudi. Ali kaj šele bo! Nevesto dobimo iz Sela. V Kozjem repu bo imel Lazar zeta! ... Jaz tako rečem: Zmaga je naša — pa še vi recite tako!“

„Zmaga je naša!“

Tako so se dolgo zabavali pri Kepcu; ves Kozji rep je bil v veselju. Samo tam v

zadnji hiši, kjer je samovala Gornica, je bila žalost. Barbičeva nesreča jo je potrla. Jokala in tarnala je: „To je kazen božja! ... Jej, jej, kaj šele bo?“ ...

Bala se je za sina in zato je iskreno molila takrat ...

V soboto zjutraj potem so pa Barbiča pokopali na svetokrižkem pokopališču. Spremili so ga Seljani skoraj vsi od kraja, zakaj čas so imeli in pa nekako dolžnost, ker je bil kakor domač v vsaki hiši. Morda so se tudi nekoliko bali, da bi ne hodil nazaj, ker je kmetica Liza rekla svoji prijateljici: „Saj sedaj ga menda ne bo nazaj, ko smo ga tako lepo spravili.“

„Menda vsaj ne! ... Saj nam je že dovolj prizadejal.“

„Bo treba pa še za mašo dati!“

In sedaj počiva Barbič na svetokrižkem pokopališču, tam kjer spé mirno drug poleg družega, Kozjerepci in Seljani. Gornikov Anton in Lazarjeva Ančka sta pa mož in žena in že tri leta doma.

Ančka je bila srečno prispela v Pueblo Co. in našla svojega ljubega Antona. Kmalu je pozabila žalost in strah in ga vzela. Nekaj let sta ostala v Ameriki, ko je pa prislužil Anton toliko, da je kupil na Ravnem polju od gospodarja, ki je bil zbežal pred dolgovi v Ameriko, Mlakarjevo domačijo, in mu je še nekaj ostalo, je prišel z ženo in otroci domov ...

Lazar dolgo časa ni hotel nič vedeti o zetu in s hčerjo, ki ga je hodila vabit in prosit, naj pride pogledat, kako sta si uredila, ter kaj pogospodarit, je bil oduren. Naposled pa, ko je slišal dosti hvale o svojem zetu, se je pa le napravil in šel pogledat.

Stopil je najprej v hlev, in ko je videl, kako je poln lepe živine, se mu je otajalo srce, pa je podal zetu, ki mu je prišel naproti, roko, in je dejal: „Si prišel vendar domov?“ ...

Ančka je jokala od veselja, skakala lehkonoga okrog moža in očeta, razkazovala otroke in drugo blago, in stregla, kolikor je mogla, da je bilo očetu prav všeč.

In od tedaj je Lazar dober; kadar mu kdo spomni zeta, se mu zjasni obraz, pa se pohvali:

„No, naš Anton je nekaj vreden!“

Tudi Barbiču je odpustil prav iz srca in nekoč je vprašal zeta in hčer: „Ali sta za Barbiča kaj molila?“

Mož in žena sta se spogledala in smejala . . . Gornica pa ni hotela iz Kozjega repa, naj jo je sin še tako silil, da bi prišla k

njemu. Vesela je bila sinove sreče in molila je zanj in za sinaho pa tudi za Barbiča . . .

Kozjerepci so pa zamerili, ker ni hotel Gornikov Anton več v njihovo selo. Kepec je večkrat godrnjal: „Dič! Prej smo bili pa dobri . . . Hudimar se je opasel, pa mu je greben zrasel!“ . . .

Pa to nič ne škodi; na to jezo ga Gornikov Anton ob nedeljah brez skrbi izpije kak kozarec. —

Bršljan in bodičje.

26.

Iz vira kterege poteka prava,
nebeška poezija, ve li kdo? —
Vsakomu je sodnica lastna glava,
ima posluh svoj sleherno uho.
Na noge spravi laskava ocena
duhovno dete, bolno še tako.
Na svetu stik noben ni brez pomena,
a kakšen ravno je pomen njegov?
Nikar ne misli, množica mi lena!
Čemu ves boj za prednosti duhov,
vsa tekma za umetniške diplome! —
Jaz delal bom poslej ves mlad, ves nov
skakalnice, uganke, palindrome . . .

27.

Učenec:

Da zdaj, ko že na Kranjskem vsak se slika
podobe vsak šušmar daje med ljúdi,
jaz tudi v trop, ki javnost le ga mika,
se vriniti želim — se mi ne čudi! —
Priatelj, uči mene slikarije,
predkar telo se moje v zemljo zgrudi!
Naj tudi moj obraz nekoč zasije
v izlagališču ktere že bukvarne,
spominek slaven duševne ‚zofije‘!

Slikar:

Ne bodi norec! Pusti prazne marnje,
ki pričajo le duševno bolezen!

Brez sleherne poteze miložarne
obraz bi tvoj bil strašno rezen.
Ko bil bi ti pisatelj — no —, a ‚šlibar‘
kje, kdaj se slikati je dal še trezen?
E vrni se na kmete v gore, hribar! —

28.

Končal sem pot. Stojim ob robu gozda.
Poltožen, polvesel strmim nazaj.
Poslušal petje slavca sem in drozda,
ni me uspaval melodije slaj.
Na skalah med košatimi drevesi
pogled mi je obstajal zdaj in zdaj . . .

Ah, v zapuščenem tem pogorskem lesi
mehak bršljan popenja se navzgor,
a kolikrat zelenje k tlom pobesi!

Bodičje skriva skalnati obor,
bršljan se vanj zaraste — : prepletena
svoj temni preišljujeta izvor . . .

Morda je srcem skalnatim zložena
i mojih pesmi marsiktera stran!
Smehlja se vendar nadeja mi ena,
plačilo za slovesa kratki dan:
Veselja žári moje se obličje,
če mehko vse je božal moj — bršljan,
če ostro pikalo je vse — bodičje.

Anton Medved.